

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

Ārlietu ministrija

Latvijas diasporas jauniešu piesaistes iespējas Latvijas augstākās izglītības iestādēs un izglītības iestādēs, kurās īsteno profesionālās izglītības programmas

**Latvijas Universitātes
Diasporas un migrācijas pētījuma centrs**

LAURA BUŽINSKA, LIENE SALMIŅA, INTA MIERIŅA

Rīga
2017

SATURS.....	2
Darbā izmantotie salīdzinājumi	3
IEVADS.....	4
1.KONTEKSTS.....	5
Tēmas aktualitāte	5
Likuma normatīvais ietvars.....	10
Metodoloģija.....	13
2.DATU ANALĪZE.....	15
2.1.Pārskats pār iegūtajiem datiem no anketas un telefonintervijām .	15
2.2. Intervijas	21
3.SECINĀJUMI	29
4.TURPMĀKAJIEM PĒTĪJUMIEM.....	30
5.IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	32
6.PIELIKUMI.....	34

DARBĀ IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

ES – Eiropas Savienība
EK - Eiropas Kopiena
LR – Latvijas Republika
LU – Latvijas Universitāte
RSU – Rīgas Stradiņa universitāte
LLU – Latvijas Lauksaimniecības universitāte
RTU – Rīgas Tehniskā universitāte
LKA – Latvijas Kultūras Akadēmija
JVMA - Jāzepa Vītola Mūzikas akadēmija
SSE Rīga - Rīgas Ekonomikas augstskola
LJA - Latvijas Jūras akadēmija
PIKC – Profesionālās izglītības un kompetenču centrs
KTTT - Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums
RPIVA - Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija
RTA - Rēzeknes tehnoloģiju akadēmija
LieU - Liepājas Universitāte
TSI - Transporta un sakaru institūts
DU - Daugavpils Universitāte
AII - Augstākās izglītības iestāde
PII – Profesionālās izglītības iestāde
IZM – Izglītības un Zinātnes ministrija
AIC – Akadēmiskās informācijas centrs
CSP – Centrālā Statistikas pārvalde
KM - Kultūras ministrija
VM - Veselības ministrija
LM - Labklājības ministrija
MK – Ministru Kabinets
EKA - Ekonomikas un kultūras augstskola
RISEBA – Biznesa, mākslas un tehnoloģiju privāta augstskola
Bc. – Bakalaura grāds
Mg. – Maģistra grāds
Dr. – Zinātniskais doktora grāds

IEVADS

Ziņojums tapis kā pilotpētījums, lai gūtu vispārēju priekšstatu par to, kā veicas Latvijas diasporas jauniešiem, kuri ieguvuši vidusskolas atestātu, diplomu vai zinātnisko grādu ārzemēs, veikuši izglītības dokumentu pielīdzināšanu, un turpinājuši studijas Latvijā.

Pētījuma mērķis bija noskaidrot Latvijas augstākās izglītības iestāžu (AII) un izglītības iestāžu, kuras īsteno profesionālās izglītības programmas (PII), piedāvājumu ārzemēs dzīvojošajiem vai arī, ārzemēs izglītību ieguvušajiem, Latvijas izcelsmes jauniešiem, kuri pieļauj iespēju atgriezties Latvijā, lai turpinātu studijas, un šīs mērķgrupas piesaistes iespējas. Pētījuma mērķa sasniegšanai izvirzīti uzdevumi:

1. identificēt problēmas šīs grupas piesaistē;
2. apzināt iespējamos risinājumus, kas ļautu nākotnē veiksmīgāk piesaistīt mācībām Latvijā ārzemēs dzīvojošos Latvijas izcelsmes jauniešus.

Pilotpētījums sniedz ieskatu tajā, kā Latvijas diasporas jauniešiem veicas ar diplomu, atestātu un kursu pielīdzināšanu, studiju uzsākšanu un studiju procesu Latvijā AII. Ziņojumā atspoguļoti iegūtie dati par to kā Augstākās izglītības iestādes (AII) un Profesionālās izglītības iestādes (PII), kuras aizpildīja anketu, piesaista un strādā ar Latvijas diasporas jauniešu mērķauditoriju. Dati tika iegūti izmantojot vairākas savstarpēji papildinošas metodes: daļēji strukturētās intervijas ar respondentiem, AII un PII anketēšana elektroniskā formātā, telefonintervijas ar PII un tālmācības vidusskolu pārstāvjiem.

Pēc Latvijas Republikas Jaunatnes likuma jaunietis ir persona vecumā no 13-25 gadiem. Pētījuma ietvaros tika skarta augstākās izglītības joma, tāpēc bija izmantota Eiropas Savienībā pieņemtā definīcija, ka jaunietis ir persona vecumā no 13-30 gadiem. Šī ziņojuma kontekstā Latvijas diasporas jaunietis ir persona, kas pabeigusi pamatskolu vai vidusskolu, vai augstākās izglītības iestādi ārpus Latvijas un/vai arī mācību gadu uzturējies ārzemēs, pateicoties stipendijas iegūšanai. Latvijas jaunietis diasporā – Latvijas izcelsmes persona, vecumā no 13-30 gadiem, kura atrodas ārpus Latvijas ilgāk par 1 gadu.

1.KONTEKSTS

Tēmas aktualitāte

Latvijas izcelsmes ārvalstīs dzīvojošu jauniešu piesaiste Latvijai ir aktuāla dažādu iemeslu dēļ, tostarp izglītības kā tautsaimniecības nozares attīstīšanai. LR publiskajā vidē arvien biežāk aktualizēts jautājums par augstākās izglītības eksportspēju¹ un pienesumu LR tautsaimniecībā², kā arī Rīgas stratēģisko vietu globālā izglītības laukā. Izglītības iegūšana mūsdienās ir viens no iemesliem, kāpēc cilvēki migrē. Daļa no 300 000 Latvijas iedzīvotājiem, kas izvēlējušies emigrēt, pieņēmuši šo lēmumu ar mērķi iegūt izglītību ārpus Latvijas (CSP 2015). Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna (2012-2016) mērķis bija panākt, lai brīvās darbavietas tiktu aizpildītas ar emigrējušajiem Latvijas valstspiederīgajiem. Viena no prioritātēm Reemigrācijas atbalsta pasākumu plāna ietvaros bija veicināt augsti kvalificētu jauniešu atgriešanos. Jautājums par Latvijas diasporas jauniešu piesaisti AII un PII ir aktuāls arī pēc plāna beigām, jo ir tādi Latvijas diasporas jaunieši, kas izvēlas studēt Latvijā, pēc tam, kad ieguvuši diplomu ārzemēs. Nepieciešams veikt padziļinātus pētījumus, lai saprastu ar kādām problēmām šī mērķa grupa saskaras gan mācības uzsākot, gan studējot, gan saistībā ar juridiskajiem jautājumiem, lai varētu tās risināt, tādējādi palielinot reemigrācijas potenciālu.

Pētījumā, kurā 2015. gada pavasarī tika aptaujāti 306 pilna laikā studējošie ārzemēs (Lulle, Bužinska; 2015), tika noskaidrots, ka tie, kuri ārzemēs ir pabeiguši savu izglītību un atradušies ārpus Latvijas trīs un vairāk gadus, nepārzina savas jomas ekspertus Latvijā, taču labprāt iepazītos un izveidotu jaunus kontaktus. Ir saprotams, ka Latvijas izglītības iestāžu un akadēmiskā vide tikai iegūtu no tās pieredzes un zināšanām, ko sevī akumulējuši ārzemēs studējošie, ja vien spētu uzklaut un ņemt vērā šo jauniešu pieredzi un viedokli, tādējādi palīdzot pilnveidot augstāko un profesionālo izglītību.

Jāpievērš uzmanība faktam, ka starptautiskā studentu migrācija palielinās ātrāk nekā citas migrācijas formas (Bilecen 2014; Brooks and Waters 2011). Tas nozīmē, ka augstākās izglītības iestādēm un izglītības iestādēm, kurās īsteno profesionālās izglītības programmas, adekvāti reaģējot uz vajadzībām un vēlmēm, un augošo mobilitāti, ir potenciāls piesaistīt gan

¹ Auers, D. (2016) *Augstākās izglītības eksporta pienesums tautsaimniecībai*. Rīga: Certus, publicēts: 20.02.2017, pieejams: <http://certusdomnica.lv/news/augstakas-izglitibas-eksporta-pienesums-tautsaimniecibai/>

² Auers, D. (2017) *Vai Rīga arī turpmāk būs Baltijas galvaspilsēta?* Rīga: Certus, publicēts: 20.02.2017 pieejams: <http://certusdomnica.lv/news/vai-riga-ari-turpmak-bus-baltijas-galvaspilseta/>

Latvijas jauniešus diasporā tālmācībā, gan uz Latviju studijās un pieredzes apmaiņā. Pētījumā par starptautiskajiem studentiem Amerikas Savienotajās Valstīs tika noskaidrots, ka daļai starptautisko studentu lēmums par atgriešanos vai palikšanu pēc studiju beigšanas nav jau sākotnēji, uzsākot studiju posmu, skaidri izlemts (Alberts, Hazen 2005). Jāatzīmē arī, ka atgriešanās lēmums ir komplekss, jauniešiem apsverot un izvērtējot ne tikai jautājumus, kas saistīti ar studijām, bet dzīvi Latvijā kopumā. Kā secināts līdzšinējos pētījumos, lielākoties motīvi, lai atgrieztos izcelsmes valstī, ir emocionāli, jo nav bieži sastopami tādi gadījumi, kad valsts, no kuras sākotnēji izceļoja, ir attīstījusies līdz tādām līmenim, lai tajā kopumā sagaidītu labāki ekonomiskie apstākļi (Markowitz, Stefansson 2004; Piotrowski, Tong 2010)

Nesen publicētais Starptautiskā Valūtas Fonda pētījums (Atoyan et al. 2016) parāda, ka emigrācijas rezultātā Latvija zaudē ievērojamu cilvēkkapitālu; Latvijas diasporas vidū ir divreiz vairāk cilvēku ar augstāko izglītību nekā Latvijas iedzīvotāju vidū. Izglītotāko cilvēku zaudējums var ietekmēt valsts ekonomiku, mazināt produktivitāti un valsts konkurētspēju, apdraudēt sociālās sistēmas ilgtspēju, kā arī ietekmēt valsts pārvaldes kvalitāti (Atoyan et al. 2016). Pētījuma “Latvijas emigrantu kopienas” dati liecina, ka cilvēki ar augstāko izglītību ne vien biežāk aizbrauc no Latvijas, bet retāk plāno atgriezties (Hazans 2015). Tas liecina, ka nepieciešams steidzami apzināt un mazināt apstākļus, kas neļauj Latvijai noturēt un piesaistīt augstas kvalifikācijas profesionāļus.

Pārceļoties no vienas valsts uz citu, grūtības var radīt izglītības sistēmu atšķirības un kvalifikācijas atzīšana. Aptuveni katrs sestais (17%) Latvijas diasporas pārstāvis, kurš ieguvis izglītības diplomu Latvijā, atzīst, ka viņam vai viņai ir bijušas grūtības ar Latvijā iegūtas izglītības vai profesionālās kvalifikācijas atzīšanu ārvalstīs. Tiesa, puse to pat nebija mēģinājuši. No tiem, kuri bija *mēģinājuši* panākt diploma atzīšanu ārvalstīs, 37% ar to ir bijušas grūtības, turklāt ir bijuši arī gadījumi, kad diploms nav atzīts. Šīs problēmas mazina Latvijas emigrantu izglītības izmantošanu ārvalstīs, radot situācijas, kad Latvijas emigrantiem nākas strādāt zemākas kvalifikācijas darbu, zaudējot iemaņas un iznīekojot cilvēkkapitālu. Visbiežāk situācijas, kad diploms nav atzīts, bijušas pakalpojumu (27%), veselības aprūpes un sociālās labklājības (23%), kā arī inženierzinātņu ražošanas un būvniecības (19%) nozarēs diplomu ieguvušajiem, turklāt problēmas bieži bijušas arī izglītības jomā diplomu ieguvušajiem (37% bija grūtības, 16% neatzina).

Remigrācijas kontekstā, augsti kvalificēto speciālistu atgriešanos Latvijā neapšaubāmi var kavēt ārvalstīs iegūto izglītības diplomu atzīšana un pielīdzināšana *Latvijā*. Lai noskaidrotu, cik daudzus šī problēma varētu skart, ieskatīsimies aptaujas “Latvijas emigrantu

kopienas” datos, kurā 2014. gada nogalē tika aptaujāti 14 068 respondenti 118 valstīs, citu starpā noskaidrojot, kur un kādu izglītību ieguvuši ārpus Latvijas dzīvojošie latvieši un Latvijas valstspiederīgie.

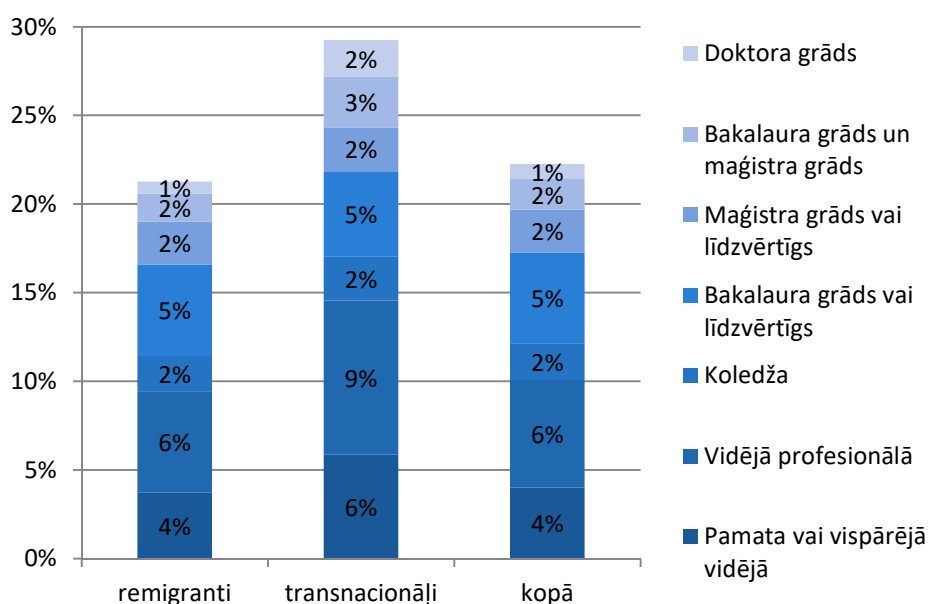
Kopumā kādu profesiju vai kvalifikāciju ir ieguvuši gandrīz trīs ceturtdaļas (74%) Latvijas diasporas pārstāvju. 39% no viņiem izglītības diploms iegūts ārvalstīs. Tas liecina, ka **kvalifikācijas atzīšana ir aktuāls jautājums daļai potenciālo remigrantu**. Visbiežāk diasporas pārstāvji izvēlējušies ārvalstīs, nevis Latvijā, iegūt doktora grādu (78% no visiem doktoriem) vai maģistra grādu (49%). Tomēr lielākā daļa (aptuveni puse) ārvalstīs iegūto diplomu ir bakalaura vai koledžas līmeņa diplomu.

1.tabula. Izglītības iegūšanas valsts (%)

	Latvijā	Ārvalstīs	Ārzemēs (% no visiem ārvalstu izglītību ieguvušajiem)
	Rindas %		Kol. %
Profesionālā pamatizglītība	70,3	29,7	,9%
Arodizglītība pēc pamatizglītības	80,6	19,4	2,4%
Profesionālā vidējā izglītība pēc pamatizglītības	88,8	11,2	6,0%
Profesionālā (ne augstākā) izglītība pēc vispārējās vidējās izglītības	73,2	26,8	11,9%
Koledža (1. līmeņa profesionālā augstākā) izglītība	58,0	42,0	25,5%
Bakalaura grāds vai līdzvērtīgs	64,9	35,1	23,4%
Maģistra grāds vai līdzvērtīgs	50,8	49,2	9,5%
Padomju laikā iegūta augstākā izglītība	56,8	43,2	4,4%
Doktora grāds	21,9	78,1	,9%

Interesanti, ka aptauja “Atgriešanās Latvijā” (Hazans 2016), kurā tika pētīta situācija pēc atgriešanās Latvijā, liecina, ka katram piektajam remigrantam un gandrīz katram trešajam transnacionālim ir kāda ārzemēs iegūtā izglītība, t.sk. katrs devītais remigrants (11%) katrs sestais transnacionālis (16%) atgriežas Latvijā ar ārzemēs iegūtu augstāko izglītību (1.attēls). Salīdzinot diasporas pārstāvju izglītības rādītājus, jāsecina, ka šobrīd profesionāli ar ārvalstu izglītību atgriezties Latvijā izvēlas relatīvi reti.

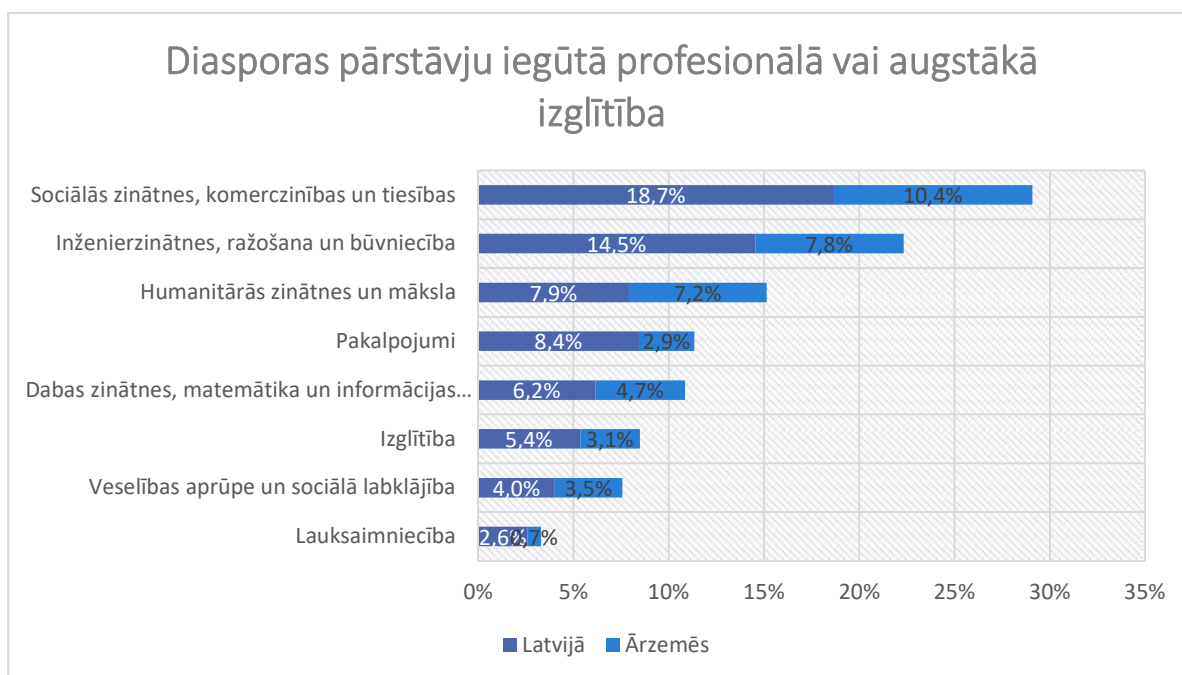
1.attēls. Ārzemēs iegūtā izglītība remigrantu un transnacionāļu vidū (%)

Piezīmes. Kategorija "Vidējā profesionālā" ietver arī arodizglītību pēc pamatizglītības. "Koledža" nozīmē 1. līmeņa profesionālo augstāko izglītību. Izņemot kategoriju "Bakalaura grāds un maģistra grāds" (abi grādi iegūti ārzemēs), kategoriju nosaukumi attiecas tikai uz augstāko ārzemēs iegūto izglītības līmeni (piemēram, "Bakalaura grāds vai līdzvērtīgs" var nozīmēt, ka ārzemēs ir iegūts tikai bakalaura grāds vai iegūta 1. līmeņa profesionālā augstākā izglītība un pēc tam iegūts bakalaura grāds).

Runājot par konkrētām jomām, diasporas pārstāvju vidū visvairāk ir cilvēku ar izglītību sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību jomā (29%), taču arī inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības jomā (22%), kurā šobrīd Latvijā vērojams darbaspēka trūkums. Ja salīdzina izglītības iegūšanas vietu, redzams, ka ārvalstu izglītība ir īpaši populāra veselības aprūpes un sociālās labklājības jomā. Tas, iespējams, saistīts ar iepriekš minētajām Latvijā iegūta diploma atzīšanas grūtībām. Tāpat augstāko izglītību ārzemēs bieži vien izvēlējušies tie, kuri apguvuši humanitārās zinātnes un mākslu, kā arī dabas zinātnes, matemātiku un informācijas tehnoloģijas (2.attēls). Šai izvēlei var būt dažādi iemesli, tostarp Latvijā iegūtas izglītības prestižs, pieejamo budžeta vietu skaits u.c. apstākļi. Tomēr visvairāk diasporas pārstāvju, apjoma ziņā, ir ieguvuši ārvalstu izglītību sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību jomā, inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības jomā, kā arī humanitāro zinātņu un mākslas jomā. Tieši šajās jomās varētu būt lielākais cilvēku skaits, kam aktuāli būs diploma pielīdzināšanas jautājumi.

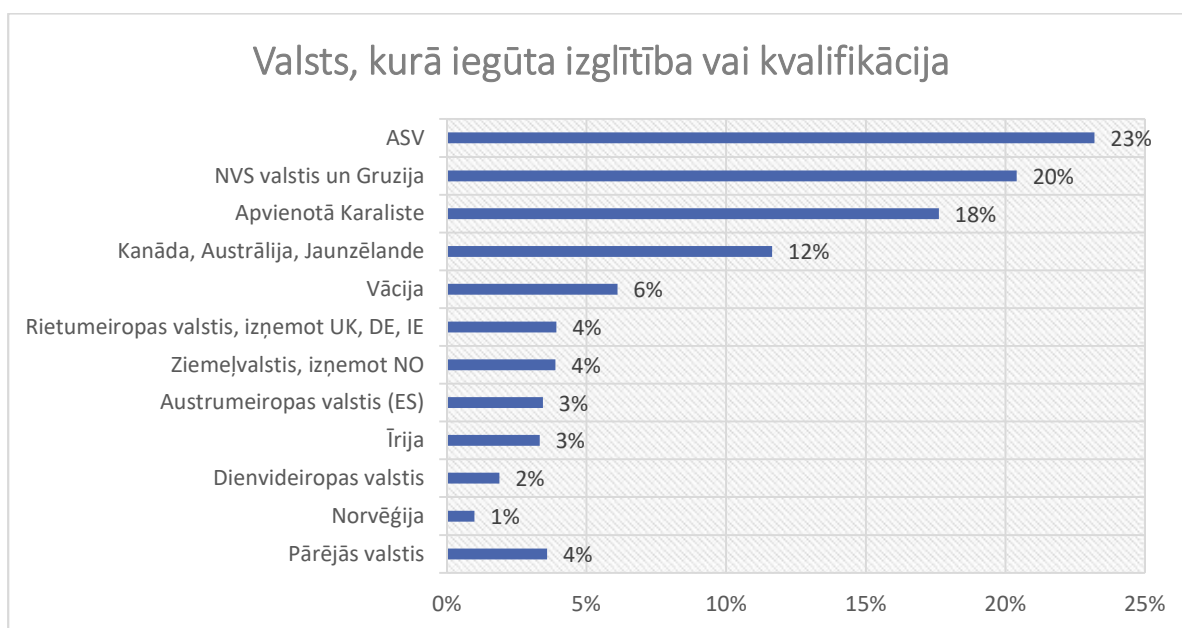
2.attēls. Diasporas pārstāvju izglītības un kvalifikācijas jomas

Bāze: diasporas pārstāvji, kas ir ieguvuši kādu izglītību vai kvalifikāciju (74%)

Visvairāk diasporas pārstāvju, kuriem ir ārvalstīs iegūts diploms, izglītību ieguvuši ASV (23%). 20% ir NV valstīs vai Gruzijā izsniegts diploms (3.attēls). Tas liecina, ka daudziem aktuāla diplomu atzīšana, kas izsniegti ārpus Eiropas Savienības. No Eiropas valstīm populārākā ir Apvienotā Karaliste (18% diplomu). Daudziem (12%), īpaši t.sk. vecās diasporas pārstāvjiem, diploms izsniegts Kanādā, Austrālijā vai Jaunzēlandē. Kopumā var secināt, ka grūtības ar diplomu atzīšanu var jo īpaši kavēt atgriezties Latvijā trimdas latviešu pēctečus no valstīm ārpus Eiropas, kurās tradicionāli bijusi liela latviešu diaspora.

3.attēls. Valsts, kurā iegūta izglītība

Lai gan precīzu skaitļu par to, kāda daļa remigrantu ir saskārušies ar grūtībām, panākot ārvalstīs iegūtu diplomu atzīšanu Latvijā, nav, ir vairāki pastarpināti rezultāti, kas norāda uz problēmas aktualitāti. Piemēram, aptauja “Atgriešanās Latvijā” parādīja, ka remigranti ar ārvalstīs iegūtu augstāko izglītību ir mazāk ieinteresēti palikt Latvijā un mazāk apmierināti ar dzīvi un darbu Latvijā (Hazans 2016).

Likuma normatīvais ietvars

Pēc IZM sniegtajiem datiem 2017. gada janvārī Latvijā ir 56 augstākās izglītības iestādes. Tās ir 17 valsts augstskolas, t.sk. 6 universitātes, 13 privātas augstskolas, 17 valsts koledžas, 9 privātas koledžas.

Pēc operatīvās informācijas no Valsts izglītības informācijas sistēmas uz 02.01.2016³ Latvijā ir 63 izglītības iestādes, kurās īsteno profesionālās izglītības programmas, no tām pēc iestādes veida 10 ir augstākās izglītības iestādes, 50 profesionālās pamata un vidējās izglītības iestādes un 3 vispārējās izglītības iestādes. Pēc iestādes tipa no tām 30 ir profesionālās vidējās izglītības iestādes, 16 profesionālās izglītības kompetences centri, 10 ir koledžas, 3 vispārīzglītojošā vidusskolas, 2 arodizglītības iestādes, 2 profesionālās izglītības

³ Izgūta 02.01.2017

kompetences centri. Par 32 atbild IZM, 12 KM, 10 pašvaldības, 7 fiziska vai juridiska persona, 1 VM, 1 LM.

Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020. gadam rakstīts, ka Izglītības attīstības politikas virsmērķis ir kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei.⁴ Latvijas izcelsmes jaunieši, kas izvēlas remigrēt uz Latviju ir tiešā mērķauditorija iekļaujošā izglītības aspekta pārbaudei praksē. Ne tikai izglītības iestāde ar saviem uzņemšanas noteikumiem, bet arī MK noteikumi un izdotās likumiskās normas nosaka vidi, kurā parādīsies, cik ļoti remigrējošās personas būs atvērtas dalīties ar savu pieredzi un zināšanām Latvijā.

Izglītības likuma 3. pantā noteikts, ka tiesības uz izglītību ir Latvijas pilsonim, Latvijas nepilsonim, ES pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim, EK pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja LR, bezvalstniekam, kuram ir derīgs bezvalstnieka ceļošanas dokuments, kas izsniegts LR. Citas valsts, kas nav ES, Eiropas Ekonomikas zonas vai Šveices Konfederācijas pilsonis, valstspiederīgajam vai bezvalstniekam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja LR, bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai, personai, kura ir saņēmusi pagaidu aizsardzību LR.⁵

Izglītības likumā norādīti izglītības veidi: 1) vispārējā izglītība; 2) profesionālā izglītība; 3) akadēmiskā izglītība. Norādītas izglītības ieguves formas: 1) klātie; 2) neklātie; neklāties formas paveids — tālmācība; 3) pašizglītība; 4) izglītība ģimenē.

Ziņojuma ietvarā ir apskatīti profesionālās un akadēmiskās izglītības veidi, klāties un neklāties (arī tālmācības) formā. Likumā norādīts, ka izglītību primāri apgūst valsts valodā, atrunājot gadījumus, kad tā var būt mazākumtautības vai kāda no ES valodām.

Pēc vispārējās pamatzglītības vai profesionālās pamatzglītības ieguves profesionālās vidējās izglītības ieguves persona var tikt uzņemta profesionālās vidējās izglītības programmās. Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmās persona tiek uzņemta pēc vispārējās vidējās izglītības vai profesionālās vidējās izglītības ieguves.⁶

Attiecīgi pēc Augstskolu likuma 45. panta otrās daļas, tiesības studēt augstskolā ir vienādas LR, LR nepilsonim, ES pilsonim, Eiropas Ekonomikas zonas pilsonim vai Šveices Konfederācijas pilsonim un EK (Savienības) pastāvīgajam iedzīvotājam, kuram ir derīga uzturēšanās atļauja. LU mājas lapā norādīts, ka:

⁴ <https://m.likumi.lv/doc.php?id=266406>, skatīts 12.02.2017

⁵ Saeima. Izglītības likums, pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>, skatīts 15.02.2017

⁶ Izglītības sistēma Latvijā, pieejams: <http://www.niid.lv/node/9>, skatīts 12.02.2017

“minētajā normā noteiktās vienādās tiesības studēt ietver sevī arī tiesības pretendēt uz studijām valsts budžeta finansētā studiju vietā. Visas šīs personas tiek uzņemtas studiju programmā atklātā un vienlīdzīgā konkursā. Personām, kurām ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja LR, bet kuras nepieder pie kādas no augstākminētajām personu grupām, nav vienādās tiesības studēt ar LR pilsoņiem. Līdz ar to – ārvalstu (trešo valstu) pilsoņi, kuriem ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja LR, bet nav iegūts ES pastāvīgā iedzīvotāja statuss, nevar pretendēt uz studijām valsts budžeta finansētā studiju vietā.”⁷

Gadījumā, ja Latvijas diasporas jaunieši, kurš runā latviski un jūt piederību Latvijai, bet nav LR pilsonis var būt, piemēram, Brazīlijas pilsonis. Šādā identitātes salikumā sākas izaicinājumi, ar kuriem nākas saskarties Latvijas diasporas jauniešiem, kad viņi vēlas uzsākt studijas Latvijā, īpaši repatriantiem, kuriem nav dubultās pilsonības.

Noteikumi par prasībām, kritērijiem un kārtību uzņemšanai studiju programmās,⁸ izdoti saskaņā ar Augstskolu likuma 46.panta otro daļu, III. 7. pantu, nosaka: ja persona izglītības dokumentu vai grādu ir ieguvusi ārvalstīs, tā iesniegumam pievieno Akadēmiskās informācijas centra (AIC) izziņu par to, kādam Latvijā piešķirtam izglītības dokumentam vai grādam atbilst ārvalstīs iegūtais izglītības dokuments vai grāds.⁹ AIC mājaslapā atrodamā informācija: “Ar 2015.gada 30. jūliju stājās spēkā Ministru kabineta 2015.gada 14. jūlija noteikumi Nr.409 „Nodibinājuma “Akadēmiskās informācijas centrs” maksas pakalpojumu cenrādis” (pieņemti 2015.gada 14. jūlijā), kuri noteica, ka sākot ar 2015.gada 3. augustu, tika papildināts ar maksas pakalpojumu par ārvalstīs iegūtā akadēmiskā grāda vai izglītības dokumenta ekspertīzi – eiro 41,00.¹⁰ MK noteikumi, kas tieši attiektos uz ārzemēs iegūtu diploma atzīšanu, nav.

Paralēli izglītības diploma atzīšanai, jauniešiem jāpārliedz, vai viņam ir latviešu valodas prasmes apliecinājums. LU mājaslapā piedāvā vairākus variantus, kur iegūt valodas prasmes apliecinājumu:

- Tieslietu ministrijas izsniegta valsts valodas prasmes apliecība (no 1992. gada 1. janvāra līdz 2000. gada 31. augustam);
- Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) Izglītības satura un eksaminācijas centra (ISEC) izsniegta valsts valodas prasmes apliecība, kas apliecina valsts valodas prasmi vismaz pirmā līmeņa B pakāpes līmenī (no 2000. gada 1. septembra līdz 2009. gada 31. augustam);
- Izglītības un zinātnes ministrijas Valsts izglītības satura centra (VISC) izsniegta valsts valodas prasmes apliecība, kas apliecina valsts valodas prasmi vismaz pamata līmeņa 2. pakāpē (A2) (no 2009. gada 1. septembra);
- LU Humanitāro zinātņu fakultātes Lietišķās valodniecības centra latviešu valodas

⁷ LU. Kas var pretendēt uzņemšanā uz valsts budžeta finansētām studiju vietām? pieejams: <http://www.lu.lv/gribustudet/pamatstudijas/buj/kas-var-pretendet-uznemsana-uz-valsts-budzeta-finansetam-studiju-vietam/>, skatīts 12.02.2017

⁸ Ministru kabineta 2006.gada 10.oktobra noteikumi nr.846

⁹ <https://likumi.lv/doc.php?id=146637> skatīts 12.02.2017

¹⁰ <http://www.aic.lv/portal/par-aic/cenradis> skatīts 12.02.2017

prasmes pārbaudē iegūtais vērtējums, kuram jābūt vismaz 4 (gandrīz viduvēji) 10 ballu skalā.”¹¹

Vienlaikus Augstskolu likuma 4. pantā norādīta arī augstskolas tiesības patstāvīgi noteikt:

- a) studiju programmu saturu un formas,
- b) studējošo uzņemšanas papildu noteikumus,
- c) zinātniskās pētniecības darba pamatvirzienus,
- d) augstskolas organizatorisko un pārvaldes struktūru,
- e) mēnešalgas likmes, kas nav mazākas par Ministru kabineta noteiktajām likmēm;

Piemēram, EKA pēc augstskolas izstrādāto noteikumu 6.5.5. punkta piedāvā ārzemniekiem, kuri vēlas studēt latviešu valodā, Ārvalstu Studentu daļā iesniegt valsts valodas prasmes apliecību, kuru izsniegusi valsts valodas prasmes pārbaudes komisija, minot, ka valodas prasmei ir jābūt ne zemākai par B2 pakāpi.¹²

Metodoloģija

Empīrisko daļu šajā pilotpētījumā veido trīs pētnieciskās metodes datu ievākšanai: 1) anketēšana elektroniskā veidā aptaujājot AII un PII, 2) daļēji strukturētās intervijas ar diasporas studentiem un 3) telefonintervijas ar PII. Anketu bija iespējams aizpildīt laika posmā no 2016. gada decembra līdz 2017. gada februārim.

Kvantitatīvu datu iegūšanai tika izveidota anketa ar mērķi gūt vispārēju pārskatu par LR augstākās un profesionālās izglītības iestāžu rīcībpolitiku attiecībā uz Latvijas diasporas jauniešiem. Anketā iekļauti 15 jautājumi, pirmajā daļā gūstot informāciju par esošo situāciju, bet otrajā par iestādes plāniem un attieksmi pret Latvijas diasporas jauniešiem kā mērķa grupu, kurai veidot speciālu studiju piedāvājumu (Skatīt pielikumu nr. 1.). Anketā jautājumiem jau piedāvāti atbilžu varianti, vienlaikus sniedzot iespēju ierakstīt arī savu komentāru, tādējādi rodot respondentiem plašākas iespējas paust savu viedokli. Nepieciešamības gadījumā telefoniski tika precizēta iegūtā informācija, nodrošinot datu ticamību.

¹¹ LU. Vispārīgie nosacījumi, pieejams:

<http://www.lu.lv/gribustudet/pamatstudijas/visparigie-nosacijumi/> skatīts 12.02.2017

¹²EKA Senāts. Uzņemšanas noteikumi, pieejams:

https://augstskola.lv/upload/toposhajem/uzniemshana/Uznemšanas_noteikumi_2017_2018.pdf skatīts 12.02.2017

Informācija ar aicinājumu aizpildīt anketu tika nosūtīta elektroniski interneta vidē 56 AII un 63¹³ PII¹⁴. Kopskaitā no 109 AII un PII, kurām tika nosūtīta e-pastā lūgums aizpildīt 15 jautājumu garo anketu, pētījumam atsaucās 43 izglītības iestādes, no tām 32 izglītības iestādes anketu aizpildīja pilnībā, bet trīs - anonīmi. Datu apskatā izmantotas atbildes, kur respondenti norādīja izglītības iestādi. Aicinot atkārtoti aizpildīt anketu, daļa no izglītības iestādēm atteicās to darīt, minot, ka viņiem nav speciāla piedāvājuma vērsta uz Latvijas diasporas jauniešiem (piem., JVMA) vai šobrīd nav studentu no Latvijas diasporas (LJA), vai arī informēja, ka šādus studentus nepiesaista (Emīla Dārziņa mūzikas vidusskola).

No 40 izglītības iestādēm, kuras ierakstīja anketā savas izglītības iestādes nosaukumu, 14 ir valsts augstskolas, 9 profesionālās vidusskolas, 7 privātās augstskolas, 6 koledžas, 1 profesionālās izglītības kompetences centrs, 1 profesionālā tālākizglītības iestāde, 1 privāta profesionālā vidusskola, 1 pirmā līmeņa augstākā profesionālā izglītības iestāde.

Laika posmā no 2016. gada oktobra līdz 2017. gada februārim tika veiktas 15 daļēji strukturētas intervijas ar respondentiem, kuri ieguvuši vidusskolas diplomu, bakalaura, vai maģistra grādu ārpus Latvijas, un kā jaunieši atbraukuši uz Latviju un turpinājuši savas studijas Latvijā. (Skatīt pielikumu nr.3.). Daļēji strukturētās intervijas kā metode tika izvēlētas, lai iegūtu pietiekami plašu informāciju par pētījuma jautājumu, vienlaikus ļaujot katram respondentam iepazīstināt ar savu situāciju un izpratni par to¹⁵, iezīmējot atšķirības no citiem respondentiem. Pētījuma jautājuma padziļinātai izpratnei veiktas papildu daļēji strukturētas intervijas ar jauniešiem, kuri daļēji atbilst pētījumā noteiktajai mērķgrupai, kā arī ar Latvijas diasporas pārstāvjiem, kuri pētījumā netika iekļauti.

Kopumā pētījuma ietvaros tika veiktas 15 intervijas ar respondentiem, kuri pārcēlušies uz Latviju vai atgriezušies Latvijā un turpinājuši studijas Latvijā. No 15 respondentiem vecumā no 21 līdz 45 gadiem trīs ir vīrieši, 12 – sievietes. Divpadsmit ir remigranti, kuriem emigrācijas ilgums bijis no 9 mēnešiem līdz 6 gadiem. Trīs repatrianti, no kuriem divi pārcēlušies uz Latviju pēc vidusskolas beigšanas, bet viena no repatriantiem- pēc bakalaura grāda iegūšanas ārpus Latvijas. Seši no respondentiem beiguši vidusskolu ārpus Latvijas un pieci no viņiem turpinājuši Bc. studijas Latvijā uzreiz pēc vidusskolas beigšanas. Viens respondents beidzis ārpus Latvijas gan vidusskolu, gan ieguvis Bc. diplomu un atbraucis uz Latviju, lai uzsāktu studijas maģistrantūrā. Seši studē vai studējuši LU, četri -

¹³ 10 no izglītības iestādēm, kurās īsteno profesionālās izglītības programmas ir augstākās izglītības iestādes

¹⁴ Operatīvā informācija no Valsts izglītības informācijas sistēmas par situāciju uz 02.01.2017 par Latvijas augstākās izglītības iestāžu skaitu un par izglītības iestāžu, kurās īsteno profesionālās izglītības programmas. Iegūta sazinoties ar Izglītības un zinātnes ministriju

¹⁵ Zirnīte, M., Bela, B. (2014) Mutvārdu vēsture – kas tā ir un kāpēc to uzklaut. Rīga: LU FSI, 19.lpp

RSU, divi - RTU, trīs - LKA.

Ētiskuma princips pieprasa respondentu anonimitātes saglabāšanu, kāpēc aprakstot stāstus un personu profilus, vārdi u.c. informācija ir mainīta pēc nepieciešamības.

Intervijās tika uzdoti jautājumi par vispārējo dzīves, studiju un darba pieredzi, tika vaicāts par iemesliem un motivāciju atgriezties/pārcelties uz Latviju, galvenajiem ieguvumiem un zaudējumiem, pieņemot lēmumu par pārcelšanos, studiju vai darba vietas maiņu. Pirmajā intervijas daļā koncentrējas uz dzīves pieredzi līdz remigrācijai vai pārbraukšanai uz Latviju, otrajā daļā iedziļinās jautājumos, kas saistīti ar studiju gaitām: mācību uzsākšanas gaitu, dokumentu pielīdzināšanu, reģistrēšanos studijām, atšķirības no iepriekšējās ārzemju studiju pieredzes, grūtības u.tml. (skat. Pielikums Nr.3.) Intervijas otrajā daļā tika vaicāts par mācību procesa gaitu universitātē un nākotnes plāniem.

2016. gada oktobrī un novembrī tika veiktas 24 telefonintervijas ar PII.

Paralēli minētajām datu ievākšanas metodēm, AII tika uzrunātas arī individuāli sniegt informāciju par studentu skaitu un iepriekšējo mācīšanās vai studiju pieredzi, jo pētījuma gaitā izrādījās, ka Akadēmiskās Informācijas centram (AIC) informācija par to, cik daudz Latvijas valstspiederīgo, kuri ieguvuši izglītības diplomu ārzemēs, cenšas pielīdzināt diplomus vai atestātus netiek strukturēta.

2. DATU ANALĪZE

2.1. Pārskats pār iegūtajiem datiem no anketas un telefonintervijām

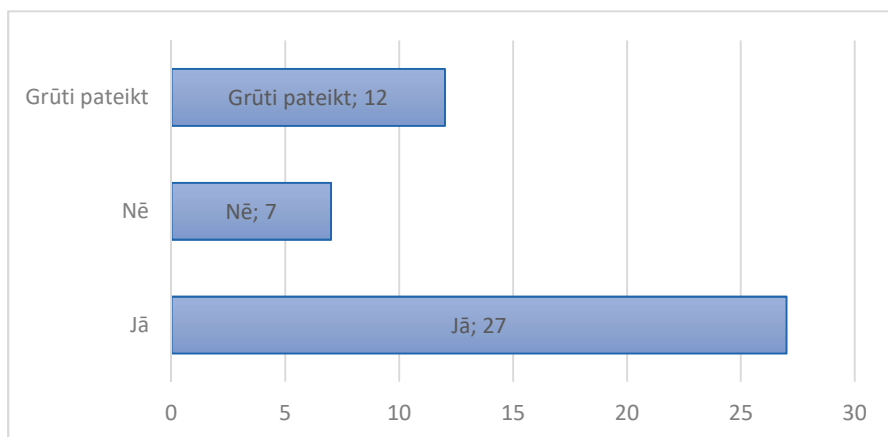
Šajā sadaļā aplūkoti iegūtie dati no AII un PII anketēšanas un telefonintervijām, kā arī korespondences ar AII un PII elektroniskā veidā.

Jauniešu piesaistīšana no ārzemēm

Vairums respondentu domā par studentu piesaisti no ārzemēm, ne vienmēr izdalot tieši Latvijas diasporas pārstāvjus (27 atbildējuši pozitīvi, 7 - negatīvi, 6 norādīja, ka grūti pateikt). Biznesa augstskolā Turība (Turība) šobrīd (2016/2017. m.g.) studē aptuveni 700 jauniešu no 35 valstīm, kas sastāda 17-18% no kopējā studentu skaita. Turība komentē, ka programmas angļu valodā piedāvā visiem interesentiem, savukārt Latvijas izcelsmes jauniešus uzrunā, stāstot par iespējām studēt tālmācībā. LKA komentē, ka nepilna laika studijās studējošie ir ārzemēs dzīvojoši un strādājoši latvieši, kuri brauc divas reizes studiju gadā uz sesijām. SSE Riga informē, ka viena no apmaiņas programmām ir *Heritage program*, kas ir tieši vērsta uz

Latvijas izcelsmes jauniešiem ārzemēs un kurā mācības notiek angliki.¹⁶ Ir AII, kuras, atsaucoties uz esošo pieprasījumu, izveidojušas tālmācības studiju iespējas (Lutera akadēmija). Malnavas koledža atzīst, ka speciāla piesaistes plāna nav, bet visi jaunieši, kuri ir izteikuši vēlēšanos mācīties koledžas vai vidējās profesionālās izglītības programmās ir uzņemti.

4. attēls. Vai Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde cenšas piesaistīt jauniešus no ārzemēm?

Atbildēs uz jautājumu “Vai cenšaties uzrunāt tieši Latvijas izcelsmes ārzemēs dzīvojošus jauniešus?” lielākā daļa-20 respondenti- norāda, ka necenšas uzrunāt tieši Latvijas izcelsmes ārzemēs dzīvojošus jauniešus, 11 apstiprina ka cenšas, deviņiem respondentiem grūti pateikt. PIKC Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums (KTTT) izceļ noteiktu grupu: jauniešus, kuri bija uzsākuši mācības un pārtraukuši ekonomiskās emigrācijas dēļ un nav uzskatījuši par iespējamu darbu ārzemēs savienot ar mācībām. KTTT sadarbojas ar Īrijas - Latvijas tirdzniecības kameru, izmantojot iespēju apciemot latviešus Īrijā (2016.g. rudenī), lai informētu par izglītības iespējām un vasaras nometņu piedāvājumu KTTT.

Latvijas diasporas jauniešu piesaistes veidi.

Lielākoties AII un PII izvēlas uzrunāt Latvijas izcelsmes ārzemēs dzīvojošus jauniešus, izmantojot maksas reklāmas iespējas sociālajos medijos (17 respondenti izmanto sociālos medijos). Neliela daļa izmanto ģimenes saites (septiņi respondenti), četri respondenti nespēj identificēt komunikācijas kanālus, bet divi izmanto Latvijas pārstāvniecības ārvalstīs.

¹⁶ <http://www.sseriga.edu/en/education/bachelor/heritageprogram/heritage-program.html> skatīts. 15.02.2017

Daļa AII un PII uzskata, ka šāda piesaiste nav vajadzīga (septiņi respondenti, t.sk. RSU un Malnavas koledža), tā kā šai grupai nav atsevišķa piedāvājuma, seši respondenti atzina, ka nav iedomājušies par šīs grupas piesaisti. Iemesls ir arī nepietiekami resursi (četri respondenti). Viens respondents skeptiski vērtē šādu studentu piesaistes iespēju. Atsevišķas PII norāda, ka piedāvātās izglītības programmas nav piemērotas diasporas studentiem (valodas kompetences dēļ).

Mācību programmas, speciāli piedāvājumi, mācību valoda.

Starp septiņiem respondentiem, kuriem ir speciāli piedāvājumi ir RPIVA, LU, LieU, KTTT, TSI, LLU, RISEBA, Luterā akadēmija. Starp īpašajiem piedāvājumiem uzskaita vasaras izglītības nometnes, 1 gada līdz 1,5 gadam programmas personām ar vidusskolas izglītību, studiju programmas (pilnībā visi kursi) e - vidē: akadēmiskā bakalaura studiju programmu "Socioloģija", profesionālā maģistra studiju programma "Sabiedrības pārvalde". Lielākā daļa (28 respondenti) nepiedāvā speciālas programmas. LKA Latvijas Kultūras koledža un Malnavas koledža papildina, ka programmas satura apguvē studentam ir iespējama individuāla plāna izveide.

Vairums (13 respondenti) piedāvā mācības (vai daļu mācību) tālmācībā (RPIVA, LieU, LU, RTA, Ogres tehnikums, Mācību centrs "BUTS", KTTT, Smiltenes tehnikums, Biznesa augstskola Turība, Informācijas sistēmu menedžmenta augstskola, Priekuļu tehnikums (Ērgļu struktūrvienība), LLU, RISEBA, Luterā Akadēmija). Piecas izglītības iestādes piedāvā mācības pēc individuāla plāna: Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums, Rīgas Tirdzniecības profesionālā vidusskola, Privātā Profesionālā vidusskola SIGMA, Starptautiskā Kosmetoloģijas koledža, LKA Latvijas Kultūras koledža.

Divas izglītības iestādes piedāvā valsts valodas prasmju uzlabošanas iespējas: DU un TSI. Divas izglītības iestādes piedāvā apgūt latviešu kultūru: SEE Rīga un Staiceles Sporta profesionālā vidusskola. LKA norāda, ka Mākslas studijās visiem studējošajiem ir vienotas prasības, bet vajadzības gadījumā ārzemēs iepriekšējo izglītību ieguvušie bez papildus maksas var apgūt papildus studiju kursus. RSU visiem studējošajiem, kuri studē valsts valodā, tiek nodrošinātas vienlīdzīgas studiju iespējas un studiju vide.

Remigrējošo integrācija

Izglītības iestāde atbalsta studējošos ārzemēs izglītību ieguvušos Latvijas izcelsmes jauniešus, lai palīdzētu viņiem veiksmīgāk iekļauties mācību procesā, piedāvājot individuālas

klātienēs (16 respondenti) vai neklātienēs pa telefonu, Skype u.tml. (6 respondenti). Četri respondenti piedāvā mentoringu, trīs - piedāvā iepriekš neapgūtā apgūšana paralēli mācībām, trīs - ar nepieciešamās informācijas par dažādu ikdienas vajadzību (dzīvesvietu, medicīnas aprūpi u.tml.) nodrošināšanu, divi - piedāvā palīdzību, ciešāk sadarbojoties ar vecākiem.

Remigrantu skaits izglītības iestādēs

Balstoties uz anketās sniegto informāciju, kā arī individuāliem lūgumiem AII un PII sniegt informāciju par Latvijas diasporas jauniešiem izglītības iestādē, iegūts aptuvens skaits par Latvijas diasporas jauniešiem, kuri studē LR AII vai PII.

Jautājumā par remigrējušu Latvijas izcelsmes jauniešu skaitu, vairumam (29 respondentiem) ir grūti norādīt precīzu skaitu, kamēr 8 izglītības iestādes norādīja, ka neviens. LU Rīgas Medicīnas koledža paskaidroja, ka šāda informācija no studentiem netiek ievākta. Rīgas Tirdzniecības profesionālā vidusskola komentē, ka atgriezušies ir daži, kuri jau mācījās Latvijā, par piemēru ņemot studentu, kurš mācījies koledžā Lielbritānijā, bet netika līdzī mēģību procesam tur.

RISEBA ziņo, ka viņu programmās studē aptuveni 150 personas¹⁷. LU komentē: “kopumā izglītības iestādē šobrīd studē 86 latvieši, kuri iepriekšējo izglītību ieguvuši ārzemēs, no tiem 35 studē pamatstudijās, 32 - maģistra līmeņa programmās, viens - rezidentūrā, 18 - doktorantūrā”. Mācību centrā “BUTS” mācās pieci remigranti, PIKC KTTT - astoņi remigranti, PIKC “Rīgas tehniskā koledža” un Privātajā Profesionālajā vidusskolā Sigma – pa diviem remigrantiem. Luterā koledžā mācās četri remigranti, LKA Latvijas Kultūras koledžā - līdz desmit. Citi tehnikumi un koledžas norāda, ka ir pa kādam remigrantam. Gan LU, gan Priekuļu tehnikums, Ērgļu struktūrvienība (PTES) aktualizē jautājumu par jauniešu statusu: jaunieši nav remigranti, ja ieradušies Latvijā tikai mācību dēļ uz noteiktu laiku.

Apkopojot datus par Latvijas diasporas studentiem AII tika iegūts šāds rezultāts. (1.Tabula. Izglītības iestādes un remigrantu skaits tajās 2016./2017. mācību gadā.)

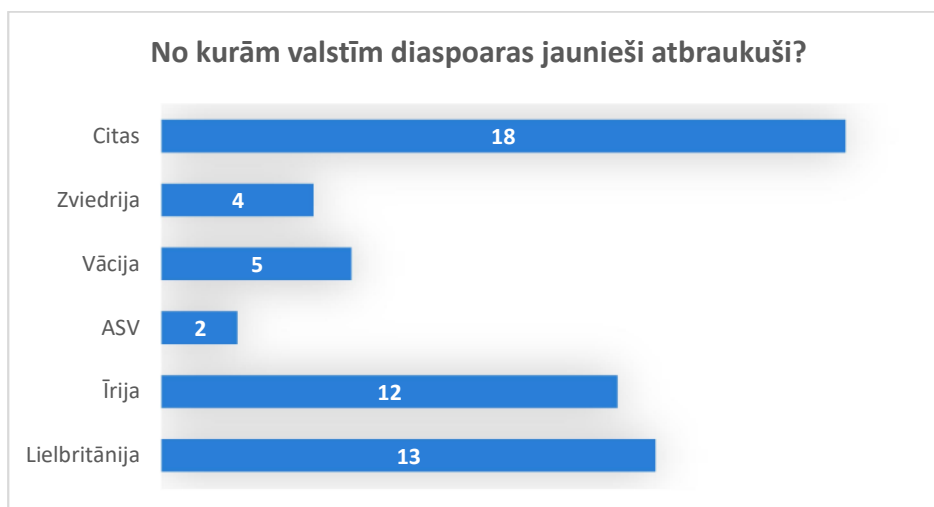
¹⁷ Pēc papildus sazināšanās tiek noskaidrots, ka šeit domāti ārpus Latvijas esoši studenti, kuri, kamēr strādā ārpus Latvijas, studē šajā augstskolā.

2.Tabula. Izglītības iestādes un remigrantu skaits tajās uz 2016./2017. mācību gadā.

Nr	Izglītības iestādes nosaukums	Skaits
1.	Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija	14
2.	Daugavpils universitāte	18
3.	Latvijas Lauksaimniecības universitāte	11
4.	Latvijas universitāte	87
5.	Liepājas universitāte	5
6.	Vidzemes augstskola	5
7.	Latvijas Kultūras akadēmija	7
8.	Latvijas Sporta Pedagoģijas akadēmija	0

Respondenti arī uzskaita valstis, no kurām jaunieši ieradušies: Lielbritānija, Īrija, Vācija, Zviedrija. Komentāros min arī tādas valstis kā Norvēģija, Beļģija, Krievija, Itālija. (skat. 5. attēlu).

5.Attēls. No kurām valstīm jaunieši atbraukuši?

Lielākā daļa (14 izglītības iestāžu remigranti) studē tikai latviešu valodā, astoņi respondenti min, ka pamatā latviešu valodā, seši - grūti pateikt, viens respondents min, ka līdzīgās proporcijās latviešu un angļu valodā un 1 respondents - tikai programmās angļu valodā. Trīs AII norāda, ka studē arī var tikai krievu valodā vai angļu un krievu valodās.

PII stratēģijas studentu piesaistei

Lai izprastu PII piedāvājumu, tika veiktas arī 24 telefonintervijas, kuras sniedza vispārīgu ieskatu par PII aktuālajiem rīcības virzieniem, studentu piesaistei, izglītības programmu konkurētspējas nodrošināšanai nacionālā un Eiropas līmenī.

Telefonintervijās paustie izaicinājumi:

1. Nodrošināt ar profesionālo kvalifikāciju, kura tiks atzīta par labu darba tirgū ne tikai Latvijas, bet Eiropas līmenī.
2. Tālmācību PII lielākoties izmanto tikai atsevišķu priekšmetu vai programmu apguvei. Kopumā neuzskata par perspektīvu profesionālās izglītības mācību formu, jo profesionālajā izglītībā liela nozīme tieši praksei kā mācību procesa sastāvdaļai vai mācībām darba vidē.

Telefonintervijās paustie labās prakses piemēri, sasniegumi:

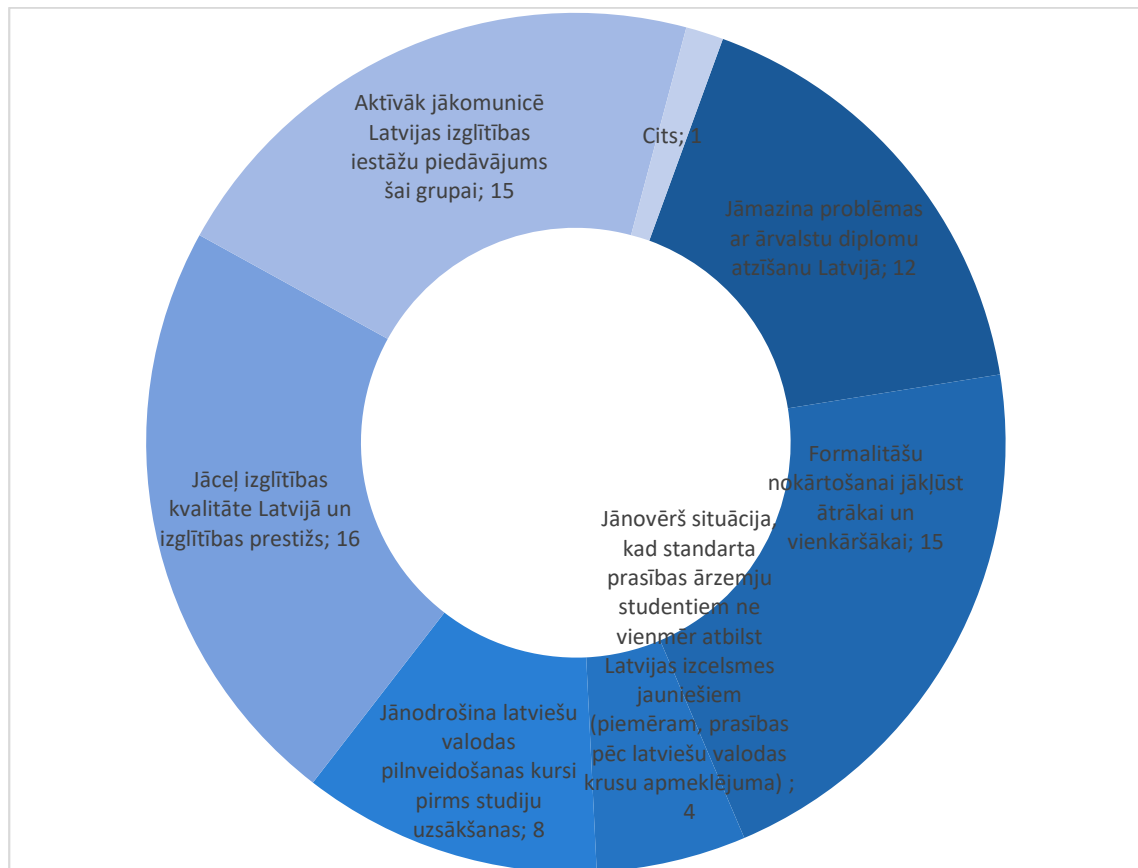
1. Praktizē individuālo pieeju un individuālo mācību plānu izstrādi.
2. Sadarbība ar prakses vietām, citām izglītības iestādēm un organizācijām lielākoties tiek realizēta ERASMUS projekta ietvaros.
3. Sadarbība ar darba devējiem un pašvaldības iestādēm, projektu rīku izmantošana izglītības iestādes mācību satura kvalitātes un organizācijas kvalitātes pilnveidošanai (KTTT).
4. Piedāvā unikālas profesionālās izglītības programmas (kokgreizēji Ērgļos, veterinārārsta asistents Smiltēnē).
5. Sadarbība ar nozares un pašvaldības pārstāvjiem, izvērtējot piedāvāto izglītības programmu perspektīvu un nepieciešamo cilvēkresursu apjomu valstī noteiktajā tautsaimniecības nozarē (Kandavas Tehnikums).

Izglītības iestādes iespējas piesaistīt Latvijas diasporu jauniešus.

Visbiežāk anketā (16 respondenti) norādīts, ka vajag celt izglītības kvalitāti Latvijā, kā arī izglītības prestižu. Pēc respondentu novērojuma formalitāšu nokārtošanai jāklūst ātrākai un vienkāršākai, jo šo kā izaicinājumu redz 15 respondenti. Tik pat liels respondentu daudzums (15) uzskata, ka lielāka vērība jāvelta arī aktīvākai komunikācijai par Latvijas izglītības iestāžu piedāvājumu šai mērķgrupai. 12 izglītības iestādes uzskata, ka jāsamazina problēmas ar ārvalstu diplomu atzīšanu Latvijā, bet astoņi uzskata, ka ir jānodrošina latviešu valodas pilnveidošanas kursi pirms studiju uzsākšanas. Četras izglītības iestādes uzskata, ka

jānovērš situācija, kad standarta prasības ārzemju studentiem ne vienmēr atbilst Latvijas izcelsmes jauniešiem (piemēram, prasības pēc latviešu valodas kursu apmeklējuma u.tml.).

6.Attēls. Kas Jūsaprāt būtu jādara, lai Latvijas mācību iestādes nākotnē piesaistītu vairāk Latvijas izcelsmes jauniešus no ārzemēm?

2.2.Intervijas

Respondentu intervijas sniedz ieskatu Latvijas diasporas jauniešu pieredzē un viedoklī, kas izveidojies saskaroties ar LR izglītības iestādēm. Intervijas detalizētāk apskata respondentu pieredzi dažādos aspektos: pieteikšanās studijām un to gaita, diplomu pielīdzināšana, studiju ekonomiskais aspekts.

Pieteikšanās studijām, diplomu un kursu atzīšana

Daļa respondentu atzīst, ka pieteikšanās studijām bijusi stresa pilna, ne tikai dokumentācijas vai izmaksu dēļ, bet arī attieksmes dēļ no izglītības iestāžu darbiniekiem. Problēmas sagādājis tas, ka laikā, kad diasporas jaunieši pieteikušies studijām, nav bijusi mājas informācija par pieteikšanās iespējām vai tā ir bijusi ļoti nepilnīga vai neprecīza. Tā pat nav bijusi iespēja pieteikties interneta vidē, kas sadārdzinājis procesu. Daļai respondentiem diplomu pielīdzināšanas process bijis veiksmīgs, citi papildinājuši ar komentāru, ka tas tomēr ir bijis salīdzinoši dārgs prieks, jo balstoties uz viņu pieredzes citur, nav tādas prakses ka jāmaksā par diplomu pielīdzināšanu. Nevēlamas problēmas sagādājuši atšķirīgie mācību gadi dažādās valstīs un līdz ar to dokumentu izsniegšana un iesniegšana vēlamajās mācību iestādēs.

Rolands (24) pēc bakalaura grāda iegūšanas Lielbritānijā pieteicās maģistra studijām RTU un uzskata, ka augstākā izglītība ir pakalpojums, par kuru Latvijā un pasaulē nodokļu maksātāji maksā arvien lielāku naudu. Viņš saka:

“Pakalpojuma ērtības un saņemšanas ziņā Latvijai ir diametrāli jāmaina attieksme pret klientu [studentu], visa komunikācija. Attieksme, ko saņemmu iesniedzot dokumentus, bija tāda, ka ar starptautiskas universitātes grādu, nevis Latvijas, esmu apgrūtinājums. Neatkarīgi no tā, kādā garīgajā ietvarā domā, studenti ir pelnījuši cieņpilnu attieksmi visā posmā: iestājoties, mācību procesā utt. Brīvajā tirgū pārdevējs ir ieinteresēts, lai klients atgriežas, tāpēc pret viņu izturas pēc iespējas labāk nevis skarbi.” (V, RTU)

Rolands (24) kritiski vērtē arī diplomu pielīdzināšanu un turpina:

„Diplomu pielīdzināšana, manuprāt, ir formāla, neērta, prasa pārlietu lielu maksu par pakalpojumu. Pārāk daudz papīru būšanas, sarežģīts birokrātisks ceļš, kurš prasa fizisko klātbūtni, nesniedz iespēju kārtot attālināti, elektroniski. Nebija problēmu ar laika nogriezni, iekļāvāmiem termiņā, nav problēmu ar noteiktiem darbiniekiem, es arī nekur par to nesūdzējos, bet neatbalstu šādu sistēmu. Izteikta birokrātiska iestāde, lai radītu vēl vairāk iestāžu un valsts apmaksātu darbinieku, kamēr to varētu organizēt daudz vienkāršāk – piemēram, ar kopīgu datu bāzi visām LV/EU augstskolām.” (V, RSU)

Pēteris (28), kurš pēc vidusskolas beigšanas Kanādā vēlējās uzsākt mācības Rīgas Stradiņu universitātē Rīgas, stāsta:

“Man bija ļoti grūti, jo es biju noskatījis savu vēlamu programmu, kuras tikai tika piedāvātas tajā laikā RSU un man bija pieejami tikai attālinātie līdzekļi, [mājas lapa], kur bija atrunāts, kā iestāties, bet tas bija pēc Latvijas sistēmas. Bija sadaļa par ārzemju studentiem, bet tā bija attiecināma tikai uz medicīnas programmām. **Nekur nebija informācijas par to, kā es varētu pieteikties uz latviešu valodas programmu kā ārzemnieks (..)** ar iegūtu vidējo izglītību ārpus Latvijas.

Tad es sāku zvanīt visiem numuriem (..), kuri bija pieejami internetā, kas loģiski ir izaicinājums, laika zonu atšķirību dēļ. Universitātē [neviens] nevarēja skaidri pateikt, tas noveda pie tā, ka ārzemju studentu serviss sūtīja mani pie dekāna, dekāns sūta pie informācijas sadaļas... un galu galā man iedeva

iecerētās programmas vadītāja telefona mobilo telefonu. Jābūt pateicīgam- viņš nestāstot par konkrētiem risinājumiem- pateica: “brauc tik šurp, gan jau būs labi”. Es atbraucu, man pat nebija vidusskolas diploms, jo to izsniedz nākamā gada oktobrī, ceremonijā. [Man bija līdzī] dzimšanas apliecību un pase, iespējams bija atzīmju izraksts no skolas, bet nekāds oficiāls dokuments, ka ir iegūts grāds. Pieņēma.” (V, RSU)

Pētera ceļš, lai iestāstos AII Latvijā ar to nebeidzas, jo tajā laikā pieteikties universitātei varēja tikai no Latvijas, bet lai iegūtu studenta uzturēšanās atļauju, pirmajā reizē to varēja darīt tikai ārpus Latvijas un līdz ar to saņemt atbildi ārpus Latvijas. Viņš nesaprata, kas viņam īsti bija jādara- saņemot noteikumus bija rakstīts, ka jāpiesakās ārpus Latvijas. Viņa kursabiedri pierunāja, lai izstāstu situāciju programmas vadītājam. Pēteris jau bija gatavs izbraukt no valsts, lai izpildītu likumā prasīto, bet programmas vadītājs izmantoja personīgo paziņanos valsts iestādēs, lai nokārtotu Pēterim iespēju pieteikties uzturēšanās atļaujai, neizbraucot no valsts. Jautājums, kā risināt aprakstīto situāciju citos gadījumos, kad pasniedzējiem nav personiskās paziņšanās, paliek aktuāls.

Daļai respondentu diploma pielīdzināšana un studiju uzsākšana nesagādājā problēmas. Janai (26), kas pēc bakalaura grāda iegūšanas Lielbritānijā vēlējas iestāties maģistrantūrā atceras: “Tas bija ļoti vienkārši, visnotaļ pozitīva pieredze,” bet arī Jana atzīmē, ka “vienīgais, nešķīta adekvāta nodeva” (S, LU). Jasmīna (21), kas pēc vidusskolas pabeigšanas ārpus Latvijas vēlējas iestāties augstskolā saka: “Man bija jāpielīdzina diploms, tur nebija aizķeršanās, aiznesu, pielīdzināja.” Arī Līga (30), pēc studijām Krievijā iestājusies LU, saka: “Es to diplomu atzīšanas procesu neatceros, bet nebija īsti problēmu.” Lāsma (21) pabeidza vidusskolu Itālijā, stāsta savu pieredzi:

“Pirms četriem gadiem es sūtīju savus izglītības dokumentus ieskenētus. Septembrī, kad mani jau pieņēma, es atnesu un parādīju visu fiziski. LU nebija nekādi iestājek sāmenī, man arī diploms nebija jāpielīdzina, man bija European Bachlaraureate diploms, kurš ir atzīts arī Latvijā. **Kā latvietei man nebija nekādas iespējas studēt budžetā. Esi vai neesi latvietis, ja gribi studēt angļiski, ir jāmaksā.**” (S, LU)

Jānim (28) un Mārai (32), kuri pēc maģistra grāda iegūšanas vēlējas uzsākt doktorantūras studijas Latvijā saskārās ar lieliem izaicinājumiem. Jānim problēmas radīja fakts, ka viņš tikai 1 gadu biju studējis maģistrantūrā, jo pēc likumdošanas tikai pēc divus gadus ilgām maģistrantūras studijām iespējams pieteikties doktorantūrai, bet Mārai, kura ārzemēs bija ieguvusi 2 maģistra diplomus, saskārās ar lielām izmaksām diplomu pielīdzināšanas dēļ. Jānis stāsta:

“Atbraucu atpakaļ, [pirms tam] biju studējis Latvijā vienu gadu maģistros, tad aizgāju studēt uz ārzemēm, viņi tā kā tos kredītpunktus paņēma no manis, ieskaitīja [to, ka] ārzemju universitāte mācījos 2 gadus. Centrā, kur pielīdzina diplomus, tur bija tieši tas pats, ka sākumā teica, ka nē, tikai

vienu gadu esmu studējis, gāju skaidroties, viņi uzrakstīja tādu ļoti vispārīgu vēstuli, ka atzīstam [gadījumā], ja universitātē viss ir “OK” ar to. Tas beidzās finālā ar to, ko es uzzināju tikai pēc pāris gadiem, ka es iesniedzu dokumentus tajā doktorantūrā Latvijā un, [ja pareizi atceros] manas fakultātes dekāns tajā laikā, zvanīja uz Latvijas Universitātes uzņemšanu un teica: “ Jā, šim cilvēkam viss ir “OK” ar papīriem, viņš ir normāls, viņu var uzņemt.” Un to es uzzināju ne pārāk sen no cilvēkiem, kas strādā LU. Nu lūk- tieši tā- tas kritērijs uz papīra, ka maģistrantūrā 2 gadus esi mācījies- tas tur bija teorētiski- vienu gadu Latvijā, vienu tur, bet viņus tas.. viņi nebija pārliecināti par to. Bet es pilnībā saprotu, ka ir tie maģistri, kur tiešām ir viens gads tikai un nav tie kredītpunkti pietiekami lielā skaitā, tā kā uz papīra, jā, bet no otras puses kvalitātes ziņā daudzās universitātēs ārzemēs ir daudz jēdzīgāk, vērtīgāk kā tie paši trīs gadi vai vairāk gadi Latvijā. Nu jā. Tas ir tas: **esi studējis, esi ieguldījis, nu tik būs- un pirmais ar ko saskaries- ar mietu pa pieri, jo tavi papīri īsti nav kārtībā- birokrāts pasaka, ka nē- Latvijā Tev nebūs īsti studiju iespēju.”**

Māra turpina par savu diplomu atzīšanu Latvijā, vēloties uzsākt studijas doktorantūrā:

“Nošokēja tas, lai es iestātos šeit doktorantūrā man bija jāiztērē 126 EUR, kas nav maza summa. Tas sastāv no tā, ka valsts man paprasa, dzīvojot Eiropas Savienībā, 41 EUR par to, ka uzraksta vienu teikumu, par to, ka “ Jā, (..) universitāte ir akreditēta izglītības iestāde (..)”. Paldies Dievam, ka cilvēki, kas strādā [Akadēmiskās informācijas] centrā ir atsaucīgi, jo man bija 2 diplomu un es tagad domāju- man būtu jāsamaksā 82 EURo par 2 teikumiem. Man palika ļoti skumji. Pat tad, kad es esmu gatava atgriezties un investēt savas zināšanas šeit, lai darītu mūsu vidi labāku, pat tad, man ir jāsašakaras ar daudz lielākiem šķēršļiem nekā tiem, kas šeit ir dzīvojuši. (..) Man bija jāsavāc 14 dokumentu paka, Man bija visi savi diplomu jātulko, [labi, ka] pietika ar tulka zīmogu un parakstu, tad atzinums no valsts, ka mana izglītība ir valida. (..) Es paskatījos, ko prasa Kembridža, Oxforda, tur mazāks dokumentu blāķis [nepieciešams].“ (S, RSU)

Repatriante Marta (28), kura dzimusi Amerikas Savienotajās Valstīs, un pēc bakalaura iegūšanas vēlējās turpināt maģistra studijas Latvijā, rada savu risinājumu:

“Man bija palīgs. Es biju atradusi programmu, es biju satikusies ar programmas direktoru, izrunājusī, ko man vajadzēja, bet **man nebija iespējas iestāties elektroniski**. Es aizgāju uz kaut kādu akadēmisko centru, kur es viņiem iedevu savu diplomu. **Tur bija sarežģījumi, ka viņiem vajadzēja notāra zīmi no universitātes, kas man vispār likās kā izlūkošana manai izglītībai**. Mana draudzene daudz skraidīja un daudz rindās stāvēja un skaidroja, kāpēc viņa nāk ar maniem dokumentiem, viņai tas bija vēl sarežģītāk kā man, bet beigās viss aizgāja.” (S, LU)

Baiba pēc vidusskolas pabeigšanas Dānijā vēlējās iestāties RSU un atzīst, ka viņai ar diploma pielīdzināšanu negāja viegli ne tikai īsā laika nogriežņa dēļ, bet arī atzīmju pielīdzināšanas dēļ:

“Bija ļoti mazs brīdis, kad pastā saņēmu diplomu un [brīdi, kad] man jau bija jāiesniedz jau pielīdzinātie dokumenti universitātē. Lai notiktu ātri pielīdzināšana, mēģināju sūtīt jau iepriekš- kas ir skola, kāda sistēma, kā to pielīdzināt. Es mācījos 7 ballu sistēmā, te bija 10. Kad sagaidīja dokumentus, sākās problēmas. Man bija liela panika, ka tikai šī dēļ es nevarēju iesniegt dokumentus. Beigās viss tika izdarīts. ” (S, RSU)

Lauma (26) pēc studijām Lielbritānijā vēlējās iestāties LKA:

“Tas bija ļoti grūti. Diplomu saņēmu jau pēc tam, kad bija beigusies iestāšanās fāze, jo es nebiju uz to cermoniju, tas nāca pa pastu. Pielīdzināšana arī bija ilga. Augstskola nāca ļoti pretī, bija gatavi pagaidīt, bija gatavi pieņemt diploma kopiju, tajā brīdī kad man vēl viņa nebija. Laikam tā pieredze nepatīkamāka bija ar pielīdzināšanas centru, jo viņi nezināja, cik ilgā laikā viņi to izdarītu, kad es varētu sagaidīt rezultātu.”

Respondentu pieredze ar diplomu un kursu atzīšanu ir dažāda, atkarībā no valsts, kurā iegūta izglītība, iepriekšējās mācību pieredzes un mācību programmas veida un izvēlētās studiju programmas Latvijā. Pēc intervijām vērojams, ka pieteikšanās studijām mazāk grūtību sagādāja tiem Latvijas diasporas jauniešiem, kuri pabeiguši vidusskolu ārpus Latvijas, Eiropas savienības vai Eiropas ekonomiskās zonas ietvaros, un vēlējās iestāties bakalaura studijās. Lielākas uzsākt studijas bija tiem, kuri pirms tam dzīvoja ārpus Eiropas Savienības. Grūtības sagādāja nesaderīgie mācību gada noslēguma laiki, jo diplomu tiek izsniegti citos laikos, jo ne vienmēr respondenti varēja uzrādīt visus nepieciešamos diplomus laikā, kad bija jāpiesakās studijām. Palīgā nāca pretimnākošie AII darbinieki, ļaujot iesniegt dokumentus pēc termiņu beigām.

Studiju process

Respondentu studiju pieredzes Latvijā ir dažādas. Lai arī daļa vērtē izglītības līmeni Latvijā kā pietiekami labu, daļai lielu nepatīkamu šoku radījis novērojums, ka Latvijas izglītības iestādēs var špikot un nodarboties ar plaģiātismu bez iespējas tikt atskaitītam no izglītības iestādes. Novēroja arī to, ka pasniedzēji Latvijā jūtami mazāk lasa studentu darbus. Daļu respondenti bija nepatīkami pārsteigti par mācībspēku slikto angļu valodas līmeni. Respondenti min, ka vēlētos lielāku skaidrību par prasībām, kritērijiem, jo tad būtu skaidrāk zināms, ko no studenta prasa. Respondentiem problēmas sagādājusi nespēja pielāgot mācību kursus pēc savām interesēm, viņi novērojuši, ka programmas nav īsti pretimnākošas. Aktualizējās arī jautājums ar valodas lietošanu studiju procesā. Bija respondente, kas mācās angļiski, bet viņai jāmacās obligāti latviešu valoda pamatlīmenī, ko viņi jau zina, jo programma nespēj piedāvāt alternatīvas. Ir arī cita situācija- respondentam, kurš pabeidzis vidusskolu angļiski runājošā zemē, viņam jāapmeklē obligāti angļu valodas sarunvaloda un šajā gadījumā programma arī nenāca pretī ar individuālu pielāgošanas iespēju.

Rolands (24) par studijām RTU saka:

“Esmu apmierināts ar studijām maģistratūrā, kaut man nedaudz atšķiras viedoklis ar saviem biedriem. Atšķirība mūsdienās jau vairs ir tikai pasniedzējos, kas var saīsināt akadēmisko meklējumu ceļu, iedvesmot, palīdzēt saprast, ko es kā students vēlos darīt tālāk. Latvijā pilnīgi noteikti, dzirdot šausmu stāstus par izglītību, daļa no tā balstās konkrēto studentu mācību kapacitātē. Man ir brīnišķīgi pasniedzēji, ar lieliskām pieredzēm, cieņpilni. Galvenais jautājums, cik ļoti no pašiem studentiem nāk iniciatīva urbt tālāk? Visam ir arī izņēmumi, neredzu jēgu visiem priekšmetiem, kā tādas padomju laika paliekas, piemēram, darba aizsardzība.” (V, RTU)

Marta (28) no ASV, kura studēja LU angļu valodas programmā, dalās savā pieredzē par studijām:

“Bija profesori, kuri centās un pasniegt savas lekcijas, bet tās bija tik sliktā angļu valodā, ka neko nevarēja saprast. **Liels šoks bija arī par studentu ētisko apziņu, un pieturēšanos pie termiņiem, piemēram, ka gandrīz neviens neiesniedza laicīgi savus darbus, gaidīja līdz sesijām, daudz darbi bija lieli plaģiāti.** Darbi tika rakstīti, lai ir ātrāk un vieglāk nevis lai varētu dziļāk un labāk izprast. Pēc Amerikas pieredzes, kur tu vispār tiktu izsperts, ja kaut ko tādu darītu vai vispār nesaņemtu atzīmi, ja tas notiktu. Tajā laikā es to attiecināju uz kultūrālo atšķirību, ka Amerikā ir zināms darba gars, ka ir jāiegulda sevi, tas *work ethic* ir iedzīts jau no bērnības, no skolas gadiem, un ka tikai tādi cilvēki saņem tādas atzīmes, kā viņiem pienākas. Es gan nezināju, vai profesori tiešām izlasīja manus darbus, tas man ne pārāk. Amerikā es saņemtu darbu pilnīgi aprakstītu ar komentāriem, pēc kuriem es redzētu, kas un kā man ir gājis. Tas “feedback” ir tas, kas šeit vispār nebija, pat rakstot kursa darbu. Tu nezini, vai viņi ir izlasījuši un tikai pēdējie komentāri ir tādi plaši, kas bija un kas nebija. Bet tas nebija, kā es gribēju to procesu redzēt, noformējums bija svarīgāks nekā saturs.” (S, LU)

Arī Baiba (28) pēc studijām Dānijas vidusskolā, RSU absolvēšanās dalās pieredzē par studijām maģistratūrā Beļģijā un arī aktualizē jautājumu par špikošanu un plaģiātismu: **“Latvijā pilnīgi ok, ja tu krāpies, tas bija pilnīgi normāli, tā bija klasika jebkurā priekšmetā to darīt, kur vien ir iespējams, bet tur, kas bija vislielākais šoks, ka sapratu vienā sarunā ar citiem studentiem, ka tas ir apkaunojoši.”** (S, RSU)

Maruta (25) min, ka viņai bija sajūta, ka pasniedzēji tik ļoti nestrādā ar studentiem kā Beļģijā par iemeslu minot zemo atalgojumu:

“Izglītība Latvijā – nav tik traki, ir laba izglītība. Varbūt ne viss, ko dara ārzemēs tiešām ir attaisnojams un tas labākais. Var just pasniedzēju attieksmi, vairāk ir vienalga, ka visdrīzāk neizlasīs visu Tavu darbu. It kā tie paši laboratorijas darbi, bet pie katra pasniedzēja prasības mēdz atšķirties. Ir vieglāk, ja ir pieejami iepriekšējo gadu pārbaudījumi no citiem kursiem. Latvijā drīkst pārsniegt termiņu, kas savu reizi ir arī labi.” (S, LU)

Zane (24) un Jana (26) abas ir mācījušās augstākās izglītības iestādēs Lielbritānijā, norāda, ka viņām problēmas rada **nenoteiktās prasības gan no universitātēm** (šajā gadījumā LU un RSU), **gan mācībspēkiem, gan plaģiātisma jautājums.** Zane pēc studiju

pabeigšanas Lielbritānijā iestājās RTU: **“Man rodas sajūta, ka es īsti nezinu, kas man ir līdz galam jāizdara un es nezinu, ko es nezinu, jo neviens nezina (..) kamēr mums kāds nepasaka, ka izdarījām nepareizi”** (S, RTU). Jana (26) arī redz, ka šeit ir **“atšķirīgas normas, kas ir plaģiātisms, ko drīkst un ko nedrīkst darīt. Trūkst kopējā skaidrojuma, kādas normas ir jāievēro.** Pašas lekcijas ir interesantas, profesori šķiet gudri, izglītības kvalitāte šķiet laba, bet trūkst informācijas par izglītības sistēmu.” (S, LU)

Zane (24) studē RTU redz, ka pasniedzēji neinteresējas par to, kā studenti uztver mācību vielu: **“Šobrīd maģistrā mācoties, neviens līdz šim nav pajautājis, vai tas, kā viņi māca ir mums saprotami, vai tas stils ir saprotams, jo man būtu ko pateikt.”** (S, RTU) Lauma (26) studē LKA un salīdzina studijas ar pieredzi Lielbritānijā: **“Ļoti daudz kontaktstundu, kas ir neierasti, pārāk daudz priekšmetu. Man nav sajūta, ka tā ir stimulējoša vide, kas ir tā lielākā nožēla.”** (S, LKA)

Jānis (28) un Māra (32) abi mācās doktorantūrā, nav apmierināti ar savas izaugsmes rādītājiem: **“Visi strādā un visi arī studē. Tādā ziņā - ideāli. Tu tēlo, ka studē, pasniedzēji tēlo, ka viņi kaut ko māca un doktorantūra iet uz priekšu, bet reāli no akadēmiskā viedokļa doktorantūrai tā pievienotā vērtība nu nav nekāda, no visām tām lekcijām un semināriem, kas ir bijuši.”** (V, LU) Māra (32) piebilst: **“Intelektuālajā ziņā ļoti maz ko gūstu”** (S, RSU). Jānis uzskata, ka vienīgo reizi dzīvē patiesi ir mācījies, kamēr studēja ārpus Latvijas: **“Ir cita motivācija arī pašam [studēt] LU, kurā tu redzi, ka cilvēks kurš mācās nedabū īpaši augstāku atzīmi vai labāku diplomu nekā tas, kurš brauc cauri. Tas jau galīgi demotivē kaut ko baigi iespringt.”** Minētais norāda uz vienu no iemesliem, kāpēc studiju kvalitāte krītas.

Lāsma (21) un Marta (28) akcentē, ka LU nav iespējas izvēlēties C daļas kursus: **“Ir ļoti jācīnās, sistēmā dažas lietas ir vienkārši nesakārtotas. C kursi, piemēram, nekad reāli nav bijusi iespēja izvēlēties C kursu, kaut teorētiski tāda iespēja ir.”** (S, LU) Arī Marta (28) saka: **“Man nepatika, ka nevarēja izvēlēties, kādus kursus gribēja, vai arī bija ļoti maza izvēle. Man liekas, ka ir svarīgi, ka var vairāk pielāgot savām interesēm un savam novirzienam.** Tas arī bija liels atklājums, ka Latvijā ir noteikta programma, ņem vai neņem” (S, LU). Jautājums par programmu fleksibilitāti ir aktuāls jautājumā par obligātajiem valodu kursiem. Ja Latvijas izcelsmes, latviski runājošais cilvēks, kuram angļu valoda ir otrā dzimtā valoda, nespēj sarunāt ar savu programmas vadību, ka tā vietā, lai apmeklētu angļu valodu, persona varētu apmeklēt latviešu valodas kursus, lai uzlabotu akadēmisko valodu, rakstīšanas

prasmes u.c., ir jāpārvērtē šādas situācijas lietderība. Pēteris pēc atbraukšanas no Kanādas stāsta: “Uzaugot ārpus Latvijas 1) nav tik liela pieredze vispārībā rakstot latviešu valodā, 2) nav vārdu krājums tik bagātīgs, kur nu vēl akadēmiskajā līmenī. (..) Es rakstīju. Ļoti grūti, ar lielām grūtībām, tajā brīdī dzīvoju pie radiem, kam nebija interneta, tāpēc nopirku vārdnīcas. Tā es pa naktīm šķirstīju vārdnīcu raudādams, jo es nezināju, kā izteikt to domu, kas galvā, jo pietrūkst akadēmiskie termini, kurus tikai ar laiku uzzini.” Kad Pēteris gājis vaicāt, var apmeklēt latviešu valodas kursus kopā ar citiem ārzemju studentiem angļu valodas vietā, tas nebija iespējams. Pēteris turpina: **“Tā es dabūju 3 gadus mācīties angļu valodu un maksāt par to. Es to uztvēru par sabiedrisko pienākumu, jo mani kursabiedri iegūst no tā vairāk nekā es”** (V, RSU). Pretēja situācija ir Latvijas izcelsmes Lāsmāi (21), kura pēc vidusskolas beigšanas Itālijā, LU studē angļu valodā - viņai obligāti ir jāapmeklē latviešu valodas kursi, jo tā ir obligāta programmas prasība: **“Problēma - ja latvietis mācās angļu grupā (..), man ir jāmacās latviešu valoda, kas nav par ķeksi.** Es mēģināju runāt, lai nešķiestu savu laiku, bet man īsti neviens nepalīdzēja. Viņi nezināja, ko darīt, aizvien trešajā kursā es mācos latviešu valodu.” (S, LU)

Māris (45) uz Latviju studēt atbrauca deviņdesmito gadu sākumā, izvēloties studēt sev tuvā jomā Latvijā nevis Zviedrijā. Studijas izvēlētajā Latvijas izglītības iestādē gan nepabeidza, to aprakstot šādi: “Lēnāk gāja lekcijas, lēnāk gāja izlasīt uzdotos tekstus. Es domāju, tas, ka atbraucu [un sāku dzīvot šeit] no nulles, ka nebija neviens uz vietas. (..) Protams, jo tas grūti gāja, jo man pašam tā mīlestība pret to visu mazinājās... Tagad atskatoties dēļ tā... liela daļa slinkuma, bet liela daļa, ka tie apstākļi bija savādāki. ” (V, LKA)

Ekonomiskais aspekts

Latvijā var iegūt augstāko izglītību par zemāku cenu kā citur pasaulē, un pēc respondentu norādītā, tas ir viens no iemesliem, kāpēc jaunieši izvēlas studēt Latvijā. Marta (28) atbrauca uz Latviju studēt maģistratūrā pēc Bc. iegūšanas ASV daļēji tāpēc, ka studijas bija pieejamas par brīvu. Arī Baiba (28) norāda uz finansiālo ieguvumu: “Man sajūta, ka gribās atpakaļ [uz Latviju], plus vēl finansiālais aspekts, saprotot, ka tu vairs nedzīvosi mūžīgi draugu ģimenē. Tajā brīdī, kad sāktu studēt, pašai būtu jānodrošina iztika Kopenhāgenā, un tas bija ļoti dārgi, tajā brīdī arī nebija ietaupījumu, lai domātu par citu valsti. Izdomāju atriezties Latvijā.” (S, RSU)

Zane (24) pēc studiju pabeigšanas Lielbritānijā kā otro iemeslu, kāpēc atbrauca uz Latviju, min noslēgto līgumu ar Lielbritānijas valdību par mācību aizdevumu: “Ja tu pelni

mazāk nekā līgumā norādīts aizdevumā no Anglijas parlamenta, tad viņi nevar no tevis to piedzīt mācību aizdevumu. Jo esmu aizņēmusies 10 *štukas* no Anglijas valdības. Ja es dzīvotu Anglijā man katru mēnesi attiecīgi kaut kāda daļa no algas būtu jāatdod parāda atmaksai.” Šobrīd, dzīvojot Latvijā, 2000 EUR algas vietā viņa saņem 570 EUR, no kuras viņa pati var izlemt, cik katru mēnesi maksāt aizdevumam.” (S, RTU)

3. SECINĀJUMI

Apkopojot pilotpētījumā iegūto informāciju, noslēgumā iespējams izdarīt sekojošus secinājumus.

Valsts līmenī

- ❖ Kā tika noskaidrots, lielākā daļa no AII un PII speciāli neuzrunā Latvijas diasporas jauniešus. Ja mācību iestādes izlemtu uzrunāt šo mērķgrupu, būtu ieteicams veikt attiecīgās informācijas izvietojumu ne tikai izglītības iestāžu mājaslapās, bet arī izm.gov.lv, arī mājaslapā latvija.lv un specializētajos diasporas kanālos. Tā jānodrošina gan latviešu, gan angļu un, iespējams, citās valodās, paskaidrojot, kas nepieciešams potenciālajiem remigrantiem, lai iestātos pēc, piemēram, šādiem kritērijiem:
 - Ir/ nav Latvijas pilsonis/nepilsonis;
 - Pārvalda/nepārvalda latviešu valodu;
 - Kādas iespējas tiek piedāvātas pēc pamatskolas beigšanas;
 - Kādas iespējas tiek piedāvātas pēc vidusskolas beigšanas;
 - Kādas iespējas tiek piedāvātas pēc bakalaura grāda iegūšanas;
 - Kādas iespējas tiek piedāvātas pēc maģistra grāda iegūšanas.
- ❖ Kā norādīja PII, Latvijas diasporas jauniešus būtu efektīvāk jāinformē par Latvijā iespējamo ārpusformālās izglītības atzīšanas procesu, jo tas palielinātu remigrējošo personu konkurētspēju Latvijas darba tirgū un celtu motivāciju atgriezties valstī, lai izietu šo procesu.
- ❖ Respondentu atbildes liecina, ka, piesakoties studijām doktorantūrā, iesniedzamo dokumentu pārbaude ir samērā dārga, īpaši tad, ja jāpielīdzina vairāki diplomu. Tas rada šķēršļus studiju uzsākšanai Latvijā. Kā norādīja vairāki respondenti, būtu vēlams izvērtēt, vai par izglītības dokumentu pielīdzināšanu tiek prasīta mērķgrupai pieņemama cena.

Izglītības iestāžu līmenī

- ❖ Respondentiem, kuri vēlas uzsākt studijas Latvijas izglītības iestādēs, problēmas sagādā dokumentu sagatavošanas un iesniegšanas process, jo mācību gads dažādās valstīs var ievērojami atšķirties, tādējādi apgrūtinot iegūt visus nepieciešamos dokumentus laicīgi. Piemēram, dokumenti par mācību beigšanu tiek izsniegti pēc datuma, kad Latvijā būtu jāiesniedz visi vajadzīgie dokumenti. Šī pilotpētījuma respondentu pieredze liecina, ka viņi tikuši uzņemti izņēmuma gadījumos, kad izglītības iestāžu darbinieki uzņemot studēt gribētājus, uzticējās un vienojās, ka viņi var uzsākt studijas bez nepieciešamajiem dokumentiem, nevis noraidīja, tādējādi atliekot mācību uzsākšanu uz nākamo gadu, bet iespējams, citiem nav tā veicies.
- ❖ Divi no pilotpētījumā intervētajiem diasporas jauniešiem norādīja, ka nebija iespējams pieteikties studijām elektroniski. Arī šis apstāklis radīja papildus grūtības pieteikšanās procesā. Šo situāciju respondenti atrisināja dažādos veidos – vienā gadījumā cilvēks ieradās Latvijā pirms mācību gada sākuma, nezinot vai vispār tiks uzņemts, otrā gadījumā cilvēks izvēlējās nolīgt starpnieku, kas palīdzēja tikt galā ar reģistrēšanās procesu.
- ❖ Respondentu pieredzē bija situācijas, kad standarta prasības ārzemju studentiem neatbilst Latvijas remigrantu jauniešiem, piemēram gadījumā, kad Latvijas izcelsmes studentei, kurai ir labas latviešu valodas zināšanas, studējot programmā angļu valodā, bija papildus jāmacās latviešu valoda pamatlīmenī, jo tās bija programmas prasības. Būtu ieteicams izvērtēt šādas programmas prasības lietderīgumu gadījumos, kad studentam latviešu valoda ir dzimtā valoda.
- ❖ Respondenti norādījuši, ka saskārušies ar nelaipnu attieksmi un neprecīzu informāciju par studiju iespējām pirms studiju uzsākšanas un diemžēl arī piesakoties studijām.
- ❖ Respondentu atbildes liecina, ka lektoru angļu valodu prasmes ne vienmēr ir atbilstošas, kas apgrūtina efektīvu mācību procesu.
- ❖ Respondenti pieminēja, ka studijas latviešu valodā viņiem bija grūtas tieši nepietiekamo valodas zināšanu dēļ un mazā vārdu krājuma dēļ, kas vienā gadījumā noveda pie tā, ka jaunietis nepabeidza uzsākto izglītību Latvijā, jo bijis pārāk sarežģīti.

4. TURPMĀKAJIEM PĒTĪJUMIEM

Lai pārliecinātos par pētījumā pausto secinājumu un rekomendāciju noturīgumu, līdzīgu pētījumu jāveic atkārtoti pēc 3 vai 5 gadiem. Longitudiāla pieeja ļautu arī izvērtēt,

kāpēc LR izglītības sistēmā ir pētījumā norādītās nepilnības, kā mainās (vai nemainās) studentu skatījums uz studiju procesu Latvijā, un kā mainās Latvijas diasporas jauniešu skaits, kuri studē LR izglītības sistēmā.

Citi aktuāli pētījumu jautājumi, kurus ieteicams padziļināti pētīt turpmākajos pētījumos:

1. Par remigrantiem, kuri atgriezušies, bet nav spējuši turpināt studijas LR. Kādu iemeslu dēļ netika atzīti viņu diplomi? Kāda bijusi aizbraukšanas un atgriešanās motivācija?
2. Par PII, kuras veic tālākizglītību. Kāda ir PII kapacitāte un potenciālie veidi uzrunāt Latvijas diasporas jauniešus un nodrošināt šīs grupas pieprasītās kvalifikācijas iegūšanu? Kā un kādi normatīvi to regulē, kādas izmaiņas tajos nepieciešams ieviest?
3. Par PII mērķauditorijām. Kādas ir demogrāfiskās prognozes un darba tirgus provizorisks pieprasījums? Kādas kvalifikācijas, kādai mērķauditorijai mūsdienīgam darba tirgum globālas konkurences apstākļos spēj nodrošināt PII?
4. Par PII eksporta veikspēju (kvalificēti darbinieki ārzemēm vs Latvijas darba tirgum). Pētījuma rezultāti norāda, ka šobrīd profesionālā izglītība gatavo praktiskā darba veicējus ārzemju tirgum. Vai Latvijai šādi speciālisti nebūs vajadzīgi? Kāda veida sadarbība ar ārzemēm jau notiek, kāda varētu tikt īstenota, domājot par pieprasīto speciālistu sagatavošanu turpmāk?
5. Par valsts valodas prasībām uzsākot mācības un iespējām iegūt apliecinājumu par latviešu valodas zināšanām pirms mācību uzsākšanas PII.

Ieteicams turpināt pētījumus par vēlamajām mācību iespējām/vidi, pētījuma procesā iesaistot arī Latvijas diasporas jauniešus, tādējādi veidojot uz jauniešiem centrētu izglītību. Jāveic regulāra datu ievākšana, lai uzzinātu, cik daudz remigrantu mācās Latvijas izglītības iestādēs, nodrošinot iespēju veikt salīdzinājumu, kas parādītu kā valsts politika plašākā laika nogrieznī ietekmē remigrāciju izglītības kontekstā. Regulāra datu ievākšana ļautu arī uzzināt, cik izglītības iestādēs tālmācībā mācās bērnu un jauniešu, kuri dzīvo ārzemēs, bet studē Latvijas izglītības iestādē. Ir nepieciešams veikt arī papildus pētījumus, lai izzinātu remigrantu pieredzi profesiju pielīdzināšanā- gan akadēmiskajiem nolūkiem, gan darba tirgum. Būtu jāveic salīdzinošais pētījums, kāds ir diplomu pielīdzināšanas process citās valstīs. Visbeidzot, lai būtu iespējams palielināt kvalificēto jauniešu zināšanu un pieredzes ieplūšanu Latvijā un veicinātu pieredzes apmaiņu plašākos mērogos, ir nepieciešams pastāvīgi izvērtēt diplomu atzīšanas un pielīdzināšanas kritērijus.

Pētījumā izmantoto terminu kontekstā nākotnē nepieciešams nošķirt mērķgrupas apakšgrupas:

- 1) Latvijas izcelsmes jaunieši ārpus Latvijas, kas dzimuši Latvijā un kuriem var būt un var nebūt latviešu valodas zināšanas.
- 2) Latvijas izcelsmes jaunieši ārpus Latvijas, kuri nav dzimuši Latvijā un kuriem var būt un var nebūt latviešu valodas zināšanas.
- 3) Jaunieši remigranti, kuri atgriežas pēc mācībām ārzemēs.
- 4) Jaunieši repatrianti, kuri pārvācas uz dzīvi Latvijā.

Šāds iedalījums veidojas dabiski, balstoties uz respondentu iepriekšējo pieredzi un kultūrtelpu, kurā jaunieši ir audzis un izglītojušies. Katras grupas pārstāvju iezīmes var tikt pētītas arī sociālās antropoloģijas vai mutvārdu vēstures laukos.

5. IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Alberts, H.; Hazen, H. (2005) "There are always two voices...": International Students' Intentions to Stay in the United States or to Return to their Home Countries. *International Migration*, 43 (3), 131.-152. Lpp
2. Atoyan, M. R., Christiansen, L. E., Dizioli, A., Ebeke, M. C., Ilahi, M. N., Ilyina, M. A., ... & Raei, M. F. (2016). *Emigration and its economic impact on Eastern Europe*. International Monetary Fund.
3. Auers, D. (2017) *Vai Rīga arī turpmāk būs Baltijas galvaspilsēta?* Rīga: Certus, publicēts: 20.02.2017 pieejams: <http://certusdomnica.lv/news/vai-riga-ari-turpmak-bus-baltijas-galvaspilseta/>
4. Bilecen, B. (2014) *International Student Mobility and Transnational Friendships*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
5. Brooks, R. and Waters, J. (2011) *Student Mobilities, Migration and the Internationalization of Higher Education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
6. Hazans, M. (2015) Smadzeņu aizplūde no Latvijas 21.gadsimtā. Grāmatā: Latvijas emigrantu kopienas: cerību diaspora (red.I.Mieriņa). 85.-92.lpp.
7. Hazans, M. (2016) Atgriešanās Latvijā: remigrantu aptaujas rezultāti. LU Diasporas un migrācijas pētījumu centrs.
8. Kaša R., (2015) Latvijas studentu augstākās izglītības studiju finansēšana ārzemēs. Grāmatā Latvijas emigrantu kopienas: cerību diaspora (red. I.Mieriņa). 93.-106.lpp

9. Kaša R., (2015) Augstākas izglītības izmaksu subsidēšana mājup vērstās migrācijas veicināšanai: mīts vai realitāte? *Akadēmiskā dzīve* 51/2014/2015. 57.lpp -65.lpp.
10. Lulle, A, Bužinska, L. (2015) *Kultūras kapitāls, atgriešanās motīvi un pieredze: Latvijas studenti ārvalstīs*. E. Kļave, A. Lulle (Red) Radot iespējas attīstībai. Diasporas bērnu un jauniešu izglītība, LU apgāds
11. Markowitz, F.; Stefansson, A.H. (eds.) (2004) Homecomings: Unsettling Paths of Return. Lexington Books.
12. Piotrowski, M; Tong, Y. (2010) Economic and Non-Economic Determinants of Return Migration: Evidence from Rural Thailand. *Population*. Vol. 65. No. 2: 333-348.
13. Portes, A., Guarnizo, L.E. and Landolt, P. (1999) The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*. Vol. 22(2): 217–237.
14. Zirnīte, M., Bela, B. (2014) *Mutvārdu vēsture – kas tā ir un kāpēc to uzklausa*. Mutvārdu vēsture un dzīvesstāsti. Vadlīnijas intervētājiem un atmiņu rakstītājiem, Rīga: LU FSI, Zirnītes, M. Gardas – Rozenbergas, I. red., 19.lpp
15. Saeima. (1998) *Izglītības likums*. Rīga, publicēts “Latvijas Vēstnesī” 343/344 17.11.1998, “Ziņotājs”, 24.12.1008.
16. Saeima. (1999) *Profesionālās izglītības likums*. Rīga, publicēts “Latvijas Vēstnesis” 213/215, 30.06.1999., “Ziņotājs” 14., 22.07.1999.
17. Saeima (1995) *Augstskolu likums*. Rīga, publicēts: “Latvijas Vēstnesis” 179 (462), 17.11.1995., “Ziņotājs” 1, 11.01.1996.
18. Sussman, N. (2010) Return Migration and Identity: A Global Phenomenon, A Hong Kong Case. Hong Kong University Press.
19. Šūpule, I. (2015) Remigrācijas prakses analīze: atgriešanās modeļi, iemseli un process, LU Filosofijas un socioloģijas institūts
20. http://www.diaspora.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/diaspora/petijumi/Atgriesanas_Latvija_-_petijuma_zinojums_FINAL03.pdf

6. PIELIKUMI

Pielikums Nr. 1. Aptaujas anketa elektroniskai aizpildīšanai.

Pētījums DIASPORU JAUNIEŠU PIESAISTES IESPĒJAS:

Latvijas profesionālajām skolām, koledžām un augstskolām¹⁸

Latvijas Universitātes Diasporas un migrācijas pētījumu centrs šobrīd veic aptauju, kuras mērķis ir apkopot informāciju par to, kāds ir Latvijas profesionālo un augstāko izglītības mācību iestāžu piedāvājums ārzemēs dzīvojošiem un ārzemēs izglītību ieguvušiem Latvijas izcelsmes jauniešiem, identificēt problēmas šīs grupas piesaistē, kā arī iespējamās risinājumus, kas ļautu nākotnē veiksmīgāk piesaistīt mācībām Latvijā ārzemēs dzīvojošos Latvijas izcelsmes jauniešus.

Būsim pateicīgi, ja veltīsiet 10 minūtes laika anketas aizpildei. Pētījumā apkopotie rezultāti tiks publicēti LU DMPC ziņojumā 2017. gada sākumā.

Ja Jums rodas kādi jautājumi vai neskaidrības, lūdzu rakstiet: info@diaspora.lv

Pārceļšanās uz dzīvi Latvijā

A1. Ierakstiet, lūdzu, savas iestādes nosaukumu _____

A2. Vai tā ir...

1	Valsts augstskola	☐
2	Privāta augstskola	☐
3	Koledža	☐
4	Profesionālā vidusskola	☐

¹⁸ Pētījums tiek realizēts ar LR Ārlietu Ministrijas finansiālu atbalstu

5 | Cits _____

○

A3. Sakiet, lūdzu, vai Jūsu pārstāvētā mācību iestāde cenšas piesaistīt jauniešus no ārzemēm?

1	Jā	○ → A6
2	Nē	○
3	Grūti pateikt	○

A4. Vai cenšaties uzrunāt tieši Latvijas izcelsmes ārzemēs dzīvojošos jauniešus?

1	Jā	○ → A6
2	Nē	○
3	Grūti pateikt	○

A5. Ja atbildējāt ar “nē” iepriekšējā jautājumā, kādu iemeslu dēļ?

1	Mums tam nav resursu	☐
2	Nedomāju, ka ir reāli viņus piesaistīt studijām Latvijā	☐
3	Neesam iedomājušies par šīs grupas piesaisti	☐
4	Nav vajadzības - uz viņiem attiecas viss tas pats piedāvājums, kas uz citiem ārzemēs dzīvojošajiem jauniešiem	☐
5	Cits iemesls (lūdzu, ierakstiet _____)	☐

A6. Kādus piesaistīšanas veidus izmantojat?

1	Latvijas pārstāvniecības ārvalstīs	☐
2	Informācija caur radiem, draugiem	☐
3	Sociālie mediji (reklāmai)	☐
4	Radio, TV, prese	☐
5	Cits (lūdzu, ierakstiet) _____	☐
6	Grūti pateikt	☐

A7. Vai Jūsu mācību iestāde piedāvā kādas īpašas programmas tieši šiem jauniešiem?

1	Jā (Lūdzu, ierakstiet _____)	○
2	Nē	○
3	Grūti pateikt	○

A8. Vai ir kādi speciāli piedāvājumi šiem studentiem?

1	Mācības pēc individuāla plāna	☐
2	Mācības (vai daļa mācību) neklātienē, izmantojot tālmācību	☐
3	Valsts valodas prasmju uzlabošanas iespējas	☐

4	Iespēja apgūt latviešu kultūru	☐
5	Mācību maksas atlaide	☐
6	Cits (lūdzu, ierakstiet _____)	☐

A9. Aptuveni cik remigrējušu Latvijas izcelsmes jauniešo šobrīd mācās Jūsu mācību iestādē? Lūdzu, sniedziet kaut vai aptuveni izvērtējumu.

1	Lūdzu, ierakstiet _____	☐
2	Neviens	☐ → A12
3	Grūti pateikt	☐

A10. No kurām valstīm jaunieši ir atbraukuši?

1	Lielbritānija	☐
2	Īrija	☐
3	ASV	☐
4	Vācija	☐
5	Zviedrija	☐
6	Austrālija	☐
7	Cits	☐

A11. Kādās programmās viņi mācās/studē?

8	Tikai programmās angļu valodā	☐
9	Pamatā programmās angļu valodā	☐
10	Līdzīgi latviešu un angļu valodā	☐
11	Pamatā latviešu valodā	☐
12	Tikai latviešu valodā	☐
13	Cits (lūdzu, ierakstiet _____)	☐
14	Grūti pateikt	☐

A12. Un kuri, no augstskolas viedokļa, ir lielākie izaicinājumi attiecībā uz šo jauniešu veiksmīgu iesaisti mācību procesā?

1	Integrācija vietējā kultūrā	☐
2	Nepietiekoša latviešu valodas prasme	☐
3	Atšķirīga sagatavotība attiecībā uz mācību priekšmetu/kursu vielu	☐
4	Vāja motivācija mācīties	☐
5	Nesamērīgi augstas prasības pret pasniedzējiem/ skolotājiem	☐

6	Problēmas ar kursa/klares biedriem	☐
7	Pasniedzēju nepietiekoša pieredze darbā ar citu valstu/ kultūru pārstāvējiem	☐
8	Citas problēmas (lūdzu, ierakstiet) _____	☐
9	Grūti pateikt	☐

A13. Kā Jūs atbalstāt pie jums studējošos ārzemēs izglītību ieguvušos Latvijas izcelsmes jauniešus, lai palīdzētu viņiem veiksmīgāk iekļauties mācību procesā?

1	Mentoringa	☐
2	Iepriekš neapgūtā apgušana paralēli aktuālajām mācībām	☐
3	Ciešāka sadarbība ar vecākiem	☐
4	Individuālas konsultācijas	☐
5	Neklātienas konsultācijas (telefoniski, skype u.tml.)	☐
6	Palīdzība nepieciešamās informācijas par dažādām ikdienas vajadzībām (dzīvesvietu, medicīnas aprūpi	☐
7	Cits (lūdzu, ierakstiet _____)	☐

A14. Kas, Jūsaprāt, būtu jādara, lai Latvijas mācību iestādes nākotnē piesaistītu vairāk Latvijas izcelsmes jauniešu no ārzemēm? Lūdzu, atzīmējiet, līdz trim svarīgākajiem soļiem.

1	Jāmazina problēmas ar ārvalstu diplomu atzīšanu Latvijā	☐
2	Formalitāšu nokārtošanai jāklūst ātrākai un vienkāršākai	☐
3	Jānovērš situācija, kad standarta prasības ārzemju studentiem ne vienmēr atbilst Latvijas izcelsmes jauniešiem (piemēram, prasības pēc latviešu valodas kursu apmeklējuma utml.)	☐
4	Jānodrošina latviešu valodas pilnveidošanas kursi pirms studiju uzsākšanas	☐
5	Jāceļ izglītības kvalitāte Latvijā un izglītības prestižs	☐
6	Aktīvāk jākomunicē Latvijas izglītības iestāžu piedāvājums šai grupai	☐
7	Cits (lūdzu, ierakstiet) _____	☐

A15. Ko vēl varat minēt jautājuma kontekstā, ko neietver iepriekšējie jautājumi?

Lūdzu, ierakstiet _____

Paldies par atsaucību!

Pielikums Nr.2. Respondetu tabula.

*Informācija anonimizēta

Nr	D z.	V.	Agrākā uzturēšanās valsts	Emigrācijas ilgums	Studiju joma	Augstskola koledža, profesionālā skola	tautība	Anonīmais vārds
1	S	24	Lielbritānija	3 gadi	Arhitektūra, tagad pilsētplānošana	Rīgas Tehniskā universitāte	latviete	Zane, 24
2	V	28	ASV	Kopumā 18 mēneši	Politoloģija	Latvijas Universitāte	latvietis	Jānis, 28
3	V	24	Lielbritānija	3 gadi	Dubultais grāds starptautiskajā politikā un starptautiskajā enerģētikas ekonomikā	Rīgas Tehniskā universitāte	latvietis	Rolands, 24
4	S	32	Nīderlande, Amsterdama	3 gadi	Antropoloģija	Rīgas Stradiņa universitāte	latviete	Māra, 32
5	S	26	Lielbritānija, Londona	5 gadus	BA Antropoloģija MA Politoloģija	Latvijas Universitāte	latviete	Jana, 26
6	S	28	ASV	25 gadi	ASV vidusskola, BA (ASV)- franču valoda, politika, mūzika, MA (LV) Baltijas jūras reģions	Latvijas Universitāte	latviete	Marta, 28
7	V *	27	Kanāda	17 gadi	Starptautiskās attiecības + Politiskā zinātne	Rīgas Stradiņa universitāte	Nav def	Pēteris, 27
8	S	25	Beļģija	4 gadi	Fizika	Latvijas Universitāte	latviete	Maruta
9	S	26	Lielbritānija, Itālija	5 gadi (ar starplaikie m)	Arhitektūra	Latvijas Kultūras Akadēmija	latviete	Lauma, 26
10	S	21	Dānija*	5 gadi	Starpkultūru sakari	Latvijas Kultūras Akadēmija	latviete	Jasmīna, 21
11	S	28	Dānija vidusskola Erasmus, MA Beļģija	5 ar pus gadi	Dānija-vidusskola, BA (LV) mārketinga MA – grāds komunikāciju zinātnē (Beļģija)	Rīgas Stradiņa universitāte	latviete	Baibai, 28
12	S	27	ASV	9 mēneši	Starptautiskās attiecības	Rīgas Stradiņa universitāte	baltkrieviet e	Sarma, 27
13	S	45	Austrālija, Zviedrija, Vācija	Austrālijā 10 gadi 12 Zviedrijā 3 Vācija	Režija	Latvijas Kultūras Akadēmija	latvietis	Māris, 45
14	S	30	Krievija Ukraina	5 -6 gadi 2005- 2011	Vides zinātne	Latvijas Universitāte	latviete	Līga, 30
15	S	21	Itālija	11 gadi	Medicīna	Latvijas Universitāte	latviete	Lāsma, 21

Pielikums Nr.3. Daļēji strukturētās intervijas jautājumi.

Nr.	Jautājumi
1.	Kāds ir Tavas dzīves gājums līdz atgriešanās brīdim Latvijā ?
2.	Kas bija atgriešanās iemesli?
3.	Kādi bija ieguvumi/zaudējumi, mainot lokāciju?
4.	Kāda ir Tava attieksme pret Latviju, latvisko piederību, sevis apzināšanos pirms un pēc došanās prom?
5.	Vai vari pastāstīt, kā uzsāki mācības Latvijā? Kā veicās ar diploma pielīdzināšanu?
6.	Kā sokas mācību procesā? Kāda ir pieredze pārdomas, sajūtas?
6.a.	Kāda ir komunikācija ar kursa biedriem?
7.	Kāds ir iespējamais Tavas nākotnes scenārijs?